

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
Національної академії педагогічних наук України

Модельна навчальна програма

«ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 5-6 класи»
для спеціальних закладів загальної середньої освіти
для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку
та закладів загальної середньої освіти зі спеціальними класами
для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку

Автори:
Мякушко О.І.,
Кожановська О.М.

Київ- 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1. Нормативні підстави модельної програми

Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (далі – Програма) розроблена для адаптаційного циклу, 5–6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку на підставі Державного стандарту базової середньої освіти та відповідно до положень концепції «Нова українська школа» (2016 р.).

2. Базові ідеї навчального курсу

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» базується на:

- *цілісному уявленні про здоров'я людини як стану її фізичного, психічного і соціального благополуччя (холістична модель здоров'я);*
- *міжнародновизнаній та використовуваній моделі психічного здоров'я дітей та молодих людей у початкових та середніх школах, вищих навчальних закладах М. Дж. Ферлонга (M. J. Furlong), у якій, виходячи з положень соціальної психології та когнітивної терапії, визначено 4 ключових позитивних сфери (домени) психічного здоров'я: уявлення про себе (Я-образ), віра в себе, віра в інших, емоційна компетентність та зайняте життя;*
- *розуміння добробуту як якості життя, що відчувається як щасливе й задоволене життя, забезпечення якого певною мірою залежить від людини, її зусиль (з максимального розвитку власних здібностей та самостійності), соціальної активності (спілкування з іншими, участі у житті своєї спільноти та посильної допомоги на її користь), культури споживання та бережливості.*

При розробці Програми було враховано, що у дітей з порушенням інтелектуального розвитку наявна більша кількість проблем зі здоров'ям (зокрема, підвищення захворюваності, більш високі показники ожиріння та психічних розладів, нижчі показники серцево-судинної працездатності тощо), що потребує викладання їм концепції здоров'я та рухової активності, формування уявлень про різні заходи щодо його зміцнення (профілактичних та медичних) та навичок здорового образу життя.

Враховуючи наявні у дітей з порушеннями інтелекту обмеження в їх адаптивній поведінці (що може мати прояви як соціально-небезпечної поведінки), з метою мінімізації ризиків появи у них можливих соціальних, емоційних і поведінкових труднощів, проблем у взаєминах з іншими, а також сприяння соціальному та емоційному благополуччю учнів у Програмі приділено спеціальну увагу навчанню дітей правилам поведінки у суспільстві та найближчому соціумі, оволодінню стратегіям заспокоєння й опанування емоціями, правилам комунікації і спільної взаємодії. При цьому навчання цим навичкам має супроводжуватись наданням можливості дітям практикувати засвоєні адекватні моделі соціальної поведінки протягом навчального дня з подальшим позитивним конкретним відгуком вчителя.

В основу розробок також покладено сучасне розуміння особливостей розвитку дітей з порушеннями інтелекту та важливості спеціального формування у них в процесі навчання ціннісних позицій, поглядів, переконань, мотивів опанування різних видів діяльності.

3. Мета і завдання курсу

Значення інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» полягає у реалізації мети й завдань соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, спрямовуючи вчителя на формування в учнів з порушеннями інтелекту *ключових і наскрізних компетентностей*, що сприяють розвитку їх особистості та самостійності, вихованню відповідального ставлення до збереження свого здоров'я (тілесного, емоційного, духовного) і здоров'я свого оточення, до забезпечення особистої безпеки і добробуту (власного, своєї родини і спільноти), формування здорових стосунків і соціально прийнятної, позитивної міжособистісної взаємодії.

Ці компетентності забезпечують досягнення учнями 5-6 класів обов'язкових і конкретних результатів, визначених Державним стандартом.

Унікальність інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» полягає у його можливості створення необхідних умов для формування у здобувачів освіти із порушеннями інтелектуального розвитку *життєвих компетентностей*. Тож конкретним результатом навчання учнів є розвиток тих життєвих і соціальних навичок, які необхідні для максимально можливої їх соціальної адаптації до життя в демократичному й інформаційному суспільстві та їх особистісної самореалізації, зокрема, таких як: елементарні навички планування та контролю, самостійності і самообслуговування; вміння обирати рішення на користь здорового, безпечного і щасливого способу життя і

дотримуватись його у повсякденному житті, уміння надавати першу долікарську допомогу; навички позитивного і співчутливого спілкування, конструктивної взаємодії та співпраці з ровесниками та дорослими, уміння чинити опір тиску інших; вміння адекватно виявляти емоції, елементарні навички керування емоціями і подолання стресу; вміння поводитися гідно загальнолюдських і традиційних національних цінностей.

Цінності, на сприйняття яких спрямований курс. З метою максимально можливого забезпечення повноцінного життя і праці осіб з інтелектуальними порушеннями в сучасному суспільстві, інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» створює підґрунтя для адаптації випускника школи у подальшому самостійному житті до вимог соціального оточення шляхом залучення учнів до загальнолюдських і національних цінностей, соціокультурних і моральних цінностей суспільства, прийнятих у ньому норм і правил поведінки в інтересах людини, родини і спільноти. Зокрема, це стосується цінностей, які найбільше впливають на душевне і соціальне здоров'я людини та якість її життя, таких як: цінування життя і життєвий оптимізм, визнання унікальності й талановитості кожної дитини («ні дискримінації»), позитивне відношення до себе й власних можливостей, миролюбність до близьких оточуючих, спілкування, дружба, співчуття, шанобливе ставлення до родини, суспільства, природного довкілля, національних та культурних цінностей українського народу, визнання своєї національної ідентичності і активне громадянство тощо.

Виходячи з вищесказаного, **метою** інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» є виховання в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку потреби вести здоровий спосіб життя та засвоєння ними системи життєвонеобхідних практичних навичок та умінь, що забезпечують адекватну безпечну поведінку в реальному житті (у повсякденних, небезпечних та надзвичайних ситуаціях), дбайливе і відповідальне ставлення до власного здоров'я (тілесного, душевного і духовного), його підтримки та зміцнення, до створення здорових стосунків з оточуючими людьми та добробуту (особистого, родинного і суспільного).

Для реалізації означеної мети визначено такі **завдання**:

- виховання в учнів морально-ціннісних переконань щодо «цінності життя і здоров'я» (як власного, так і навколишніх) та поглядів на «щасливе життя» (яке забезпечують «здоров'я», «емоційне та соціальне благополуччя», «захищеність», «самореалізація»);

- розширення кругозору здобувачів освіти і вмотивування їх до здорового і щасливого способу життя у злагоді з оточуючими, до дотримання особистої гігієни та психогігієни, забезпечення життєдіяльності та середовища проживання;
- виховання соціально позитивної особистості учнів, їх миролюбного, дружелюбного та співчутливого відношення до людей найближчого оточення; доброзичливого ставлення один до одного при вирішенні проблемних, життєвих та ігрових ситуацій;
- формування в учнів основ Я-свідомості, спрямованості проявляти самостійність, почуття власної відповідальності за збереження свого тілесного здоров'я і емоційного благополуччя, підтримання здорових стосунків з людьми і добробуту, а також за негативні наслідки власних вчинків;
- формування в учнів уявлення про безпечну поведінку (у школі, в побуті, на вулиці, на природі, при взаємодії зі сторонньою людиною, у небезпечних та надзвичайних ситуаціях), формування культурних вмінь, навичок позитивної поведінки та мирного розв'язання непорозумінь і конфліктів;
- розвиток стійкого інтересу до правил здоров'язбережувальної і безпечної поведінки, мирного співіснування, формування ціннісної позиції щодо вибору безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя, здоров'я і стосунків або запобігають їм, та уміння застосовувати їх у повсякденному житті (зокрема, вчитися без шкоди для здоров'я, дотримуватися режиму дня, підтримувати фізичну форму і позитивний настрій, вживати здорову їжу тощо).
- формування в учнів позитивного «образу Я», інтересу до вивчення власних можливостей і потреб (фізичних, емоційних, соціальних); уявлення про можливості і потреби інших людей (однолітків і дорослих), ознаки здоров'я і нездоров'я людини;
- формування комунікативних навичок і уміння виражати свої потреби, значущі для здоров'я і його збереження (вміння описувати своє самопочуття, здатність привернути увагу педагога в разі поганого самопочуття чи нездужання), використовуючи невербальні та вербальні засоби спілкування; формування уміння звернутися про допомогу дорослого у разі виникнення будь-якої небезпечної ситуації;

- корекція і розвиток пізнавальної діяльності учнів (зокрема, здатності спостерігати, порівнювати, аналізувати життєві ситуації і робити ціннісно орієнтовані на життя і здоров'я висновки), інформаційно-комунікаційних умінь (зокрема, вміння запитувати інформацію щодо безпеки, здоров'я і добробуту та використовувати для її знаходження інформаційно-комунікаційні технології);
- розвиток емоційного і соціального інтелекту учнів, вміння управляти власним тілом для збереження емоційної стабільності;
- розвиток позитивного мислення, розвиток довільності, елементарних навичок планування та контролю, творчих здібностей та навичок самостійної праці (простої побутової чи доступної професійної).

4. Шляхи реалізації модельної програми.

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» для 5-6 класів включає теоретичні та практичні заняття.

Програмою передбачається проведення самостійних і практичних робіт для закріплення теоретичних і практичних знань, розширення і повторення раніше вивченого матеріалу. Для цього вчитель може використовувати у процесі уроку різні види діяльності:

- ігрову діяльність (сюжетно-рольова, дидактична, театралізована гра, розвиваючі й психологічні ігри);
- елементарну трудову діяльність (господарсько-побутова і ручна праця);
- образотворчу діяльність (ліплення, малювання, аплікація тощо) та інші;
- проектну діяльність (різні види творчих і суспільнокорисних завдань?).

Для ефективного вивчення курсу учнів з порушеннями інтелектуального розвитку доцільно поєднувати традиційні методи навчання з нетрадиційними (мнемосхеми та ін.), широко застосовувати наочність, а також використовувати методи інтерактивного навчання, які залучають до участі всіх учнів і активізують їх навчально-пізнавальну діяльність, зокрема таких як: обговорення, розробка концептуальних карт (опорних схем) та візуальних помічників (розкладу дня з піктограм, динамічних візуальних інструкцій чи книжок-історій з фіксуванням необхідного алгоритму дій), навчальний фільм, розгляд і аналіз життєвої ситуації, ситуаційні ігри, екскурсії, творчі проекти тощо.

Задля стимулювання навчально-пізнавальної діяльності учнів слід застосовувати певні заохочення—у формуванні мотивації, почуття зобов'язань, інтересів в оволодінні знаннями, уміннями і навичками.

Індивідуальні форми роботи на уроках органічно поєднуються з фронтальними і груповими.

У навчанні враховуються індивідуальні особливості розвитку кожної дитини і, за потреби, надається необхідна освітня допомога. Відповідно до пізнавальних і фізичних можливостей дитини, учитель добирає доступний за об'ємом і ступенем складності матеріал та створює умови, які дають змогу кожному учню працювати в доступному йому темпі та з якомога більшою самостійністю.

Також вивчення курсу може передбачати виконання суспільнокорисної діяльності як на уроках, так і в позаурочний час.

Окрему увагу слід приділяти створенню належних умов для життя здобувачів освіти, їх навчання, праці, гри тощо.

Зазначимо, що спеціальні педагоги не можуть «змушувати» учнів вчитися або поводитися певним чином; однак вони можуть створити середовище для підвищення ймовірності того, що учні будуть виконувати і те, і інше. По-перше, основа будь-якого ефективного навчального середовища включає наявність чітких та послідовних правил, розпорядку дня та освітніх технологій, які дозволяють учням бути залученими та включеними у освітній процес протягом навчального дня.

По-друге, навчальне середовище має сприяти соціальному та емоційному благополуччю учнів, адже будь-які навчальні стратегії ефективніші реалізуються в контексті позитивних і дбайливих стосунків між учителем і учнем. У зв'язку з цим усі методики в класі спеціальному педагогу слід впроваджувати проактивно та позитивно, шанобливо та дбайливо ставлячись до учнів і надаючи підтримку у турботливий, шанобливий та культурно відповідний спосіб (навіть у відповідь на досить проблемну поведінку). І, оскільки вчителі часто не мають конкретних інструментів або стратегій для управління емоціями та поведінкою учнів, їм необхідно заохочувати командну роботу та співпрацю серед учнів у класі.

5. Зміст і базові знання за курсом.

У визначенні змісту модельна програма ґрунтується на дотриманні *загальнодидактичних принципів* (відповідності змісту освіти вимогам розвитку суспільства, доступності, достатності, наступності, структурної цілісності змісту освіти, єдності структурної та процесуальної сторін, принцип варіативності програмного матеріалу) та *принципів спеціальної освіти* (корекційно-розвивальної спрямованості освітнього процесу, спрямованості на формування діяльності зв'язку з життям).

1. Структура змісту. Зміст інтегрованого курсу для 5-6 класів структуровано за змістовими лініями, які задають орієнтовну послідовність вивчення конкретних тем (табл. 1). Змістовні лінії є наскрізними для всього періоду вивчення соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі учнями з порушеннями інтелектуального розвитку, основні поняття яких будуть поступово доповнюватись і розвиватись.

За бажанням чи за потреби (виходячи з матеріально-технічної бази освітнього закладу, рівня підготовленості учнів, соціальних потреб, врахування місцевих умов та інших поважних причин) заклад освіти може змінювати запропонований порядок у вивченні тем, змінювати їх зміст чи замінювати теми у змісті розділів.

Час на вивчення тем не регламентується і здійснюється на розсуд вчителя, залежно від навчально-пізнавальних можливостей учнів і темпу засвоєння ними програмових знань.

2. Базові знання за курсом. Державним стандартом визначено перелік базових знань, які учні з порушенням інтелектуального розвитку мають набути після завершення 10 класу. Модельна програма для 5-6 класів спрямована на набуття частини цих знань відповідно до вікових можливостей дітей, інтегруючи й знання, які учні одержують під час вивчення інших дисциплін (на уроках «Пізнаємо природу», «Вступ до історії України та громадянської освіти», «Математики» та ін.).

Зміст програми спрямований на розширення уявлень здобувачів освіти про свій організм, правила особистої гігієни, природовідповідної і раціональної організації життєдіяльності, важливості фізичної активності, користі здорового харчування і негативні наслідки шкідливих звичок; профілактику захворювань та імунітет, ознайомлення учнів з основними принципами організації безпеки життєдіяльності людини та середовища її проживання, закономірностями життєдіяльності людини в природному та соціальному середовищах, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я, емоційного й соціального благополуччя та добробуту.

Таблиця 1. Змістовні лінії і тематика курсу ЗБД у 5-10 класах

<i>Змістові лінії</i>		<i>Тематика</i>
Базові поняття курсу		Базові потреби для благополуччя людини: здоров'я, безпека, добробут
Здоров'я людини	Тілесне	Життя у чистоті (особиста гігієна)
		Життя у злагоді з природою
		Життя у русі (достатня рухова активність)
		Здорове харчування
		Профілактика захворювань
	Душевне	Емоційне благополуччя
	Духовне	Здорове (позитивне) мислення
	Соціальне (здорові стосунки з людьми)	Життя у мирі та злагоді з оточуючими
		Культура спілкування
		Дружна спільна діяльність у команді
Протидія негативному впливу інших людей		
Безпека людини	Безпека у школі	
	Безпека у побуті	
	Дорожня безпека	
	Безпека поводження з людьми	
	Пожежна безпека	
	Безпека на природі	
	Безпека в надзвичайних ситуаціях	
	Надання домедичної допомоги	
Добробут людини	Особистий добробут	
	Родинний добробут	
	Суспільний добробут	

Також до змісту (переліку базових знань) кожної запропонованої теми у Програмі курсу для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку визначені: орієнтовані види навчальної діяльності, які сприяють досягненню ними очікуваних результатів навчання (сформованості основних предметних уявлень, алгоритму дій, практичних умінь, соціальних та емоційних навичок) і сформульовані відповідні напрями корекції та розвитку учнів (їх пізнавальної та мовленнєвої діяльності, емоційно-вольової сфери та особистісних якостей).

За *узагальненими результатами вивчення інтегрованого курсу* здобувачі освіти повинні:

- мати уявлення про основні поняття соціальної і здоров'язберезувальної освітньої галузі;
- чітко представляти та контролювати послідовність операцій з побутовими предметами відповідно до правил безпеки;
- уміти звернутися по допомогу у екстрених ситуаціях (випадку погіршення самопочуття чи іншої загрози власній безпеці), вміти поводитися у надзвичайних ситуаціях;
- освоїти способи безконфліктної, конструктивної взаємодії (з—дорослими та однолітками у різних видах діяльності) та моделі позитивного міжособистісного спілкування в різних ситуаціях та у різних формах;
- засвоїти назви предметів (шкільних, побутових тощо) та дій з ними.

Контроль результативності оволодіння учнями програмових знань здійснюється в ході усних перевірок і самоперевірок під час поточного оцінювання (вивчення теми) та підсумкового (після закінчення розділу, або теми).

Для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеню зміст навчання добирається виключно індивідуально, їх навчальні досягнення оцінюються за рівнями: початковий, середній, достатній.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

5 клас

Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
БАЗОВІ ПОНЯТТЯ			
<p>Вступ: основні поняття. Базові потреби людини для її благополуччя: здоров'я, безпека, добробут. <i>Безпека</i> – відчуття захищеності і надійності через відсутність різних небезпек у середовищі проживання людини та для її життєдіяльності. <i>Добробут</i> – достаток, майно, багатство. <i>Здоров'я</i> – коли тіло працює справно, спокійно на душі, з людьми гарні відносини. <i>Що таке здоровий спосіб життя.</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Колективне обговорення «Здоровий спосіб життя». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення і може пояснити за допомогою вчителя поняття «безпека», «добробут», «здоров'я» ; - розуміє значення здоров'я для людини; - має елементарні уявлення про складові здоров'я; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя складові здорового способу життя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про основні поняття курсу «безпека», «добробут», «здоров'я»; • формування уявлень про здоров'я та його складові; • розвиток мислення на основі порівняння базових потреб людини для її благополуччя; • розвиток зв'язного мовлення при позначенні основних складових здорового способу життя.
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»			
«ТІЛЕСНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВЕ ТІЛО»)			
<p>Життя у чистоті. <i>Позитивні звички щодо дотримання чистоти ротової порожнини.</i> Правила чищення зубів і полоскання рота. Правила і догляду за здоров'ям зубів. Відвідування зубного лікаря та правила поведінки на прийомі у зубного лікаря. <i>Відвідування педіатра чи сімейного лікаря:</i> у яких випадках (застуда, поява ознак інфекційних захворювань, консультування з приводу появи різних</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: «Правила чищення зубів і полоскання рота»</p>	<p>Учень/учениця: - знає і розуміє значення чистоти ротової порожнини для здоров'я людини, - має уявлення про способи підтримання чистоти ротової порожнини; -ознайомлений з видами медичних послуг, які може надати стоматолог, педіатр чи сімейний лікар;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання інтересу і відповідального ставлення до збереження власного здоров'я; • розвиток пізнавальної активності; • формування уявлень щодо послуг сімейного і зубного лікаря, • формування і збагачення уявлень про гігієну ротової

<p>проблем зі здоров'ям (у роботі шлунку, серця тощо) та одержання направлення до інших лікарів, у лікарню або на санаторне лікування), правила поведінки на прийомі.</p>	<p>Моделювання ситуації «На прийомі у лікаря». Набуття досвіду щодо одержання медичних послуг в процесі ознайомлення з діяльністю лікарів різного профілю.</p>	<p>- знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя як записатися на прийом до лікаря і правильно підготуватися до нього; - за допомогою наочності може розповісти про правила чищення зубів. Учень/учениця уміє: - правильно чистити зуби і полоскати рот; - розумно підготуватись і поводитись на прийомі у лікаря.</p>	<p>порожнини;</p> <ul style="list-style-type: none"> • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного монологічного мовлення шляхом короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування комунікативної культури; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
<p>Життя у злагоді з природою. <i>Комфортні та непридатні для життя природні умови</i> (комфортний температурний режим, наявна вода, родюча земля, наявність зелених лісу та інших природних багатств, відсутність небезпек появи стихійних природних лих – землетрусів, вулканів, повені тощо). <i>Комфортна температура для проживання людини у доквіллі.</i> Уявлення про оптимальну температура у житловому приміщенні як гарантії здорового способу життя, запоруки довголіття та бадьорого настрою (для ванної кімнати – 24-26 °С; для кімнати з малюком – 24-25°С; для робочого кабінету або ігрової кімнати – 20-22°С; для спальні та вітальні – 20-22°С). Негативні наслідки порушення меж теплового режиму приміщення для</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя користі теплових процедур. Практична робота: «Оцінювання комфортності температури приміщення» Моделювання ситуацій «Одягаємось по погоді».</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про комфортні та непридатні для життя природні умови; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя вплив температури в приміщенні на здоров'я і працездатність людини; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя значення тепла для оздоровлення організму людини; - за допомогою наочності може розповісти про вибір правильного одягу в різні пори року. Учень/учениця уміє: - оцінювати температурний комфорт приміщення;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про придатні умови для життя людини; • розвиток мислення шляхом аналізу добутих знань про організацію життєдіяльності; • формування причинно-наслідкових зв'язків між температурою доквілля і здоров'ям людини; • розвиток пізнавальної активності; • збагачення уявлень про здоров'я; • розвиток зв'язного мовлення; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування елементарної дослідницької компетенції;

<p>здоров'я і працездатності людини: за низької температури (<15°C%: створюються всі умови для виникнення та загострення захворювань органів дихання (риніту, бронхіту, плевриту, пневмонії), м'язово-суглобового апарату та периферичної нервової системи (міозиту, ревматизму, невриту, радикуліту), інших хронічних хвороб) або за високої температури (>25°C: для людини (головний біль, зниження уваги та працездатності). Способи підтримання комфортної температури в приміщенні, безпека застосування приладів для його нагрівання чи охолодження.</p> <p><i>Безпечне використання природних факторів (сонця) для оздоровлення організму.</i> Природні сезонні ритми і життя у злагоді з ними. Вибір правильного одягу в жарку і холодну пору року (щоб не заважало рухам, запобігало перегріву чи переохолодженню).</p> <p><i>Значення тепла (теплотолікування) для оздоровлення організму та профілактики захворювань.</i> Користь, призначення та безпека застосування теплових процедур (сауни, фінські та інфрачервоні; УФ-прогрівання носу та ін.).</p>		<p>- розумно і безпечно застосовувати теплові процедури для оздоровлення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування та розвиток основних природничих компетентностей.
<p>Життя у русі. <i>Переваги активного способу життя (збереження здоров'я, довголіття,</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про переваги активного способу життя;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання мотивації до активного способу життя; • формування і збагачення

<p>покращання здатності до навчання, уваги, пам'яті та працездатності) порівняно з малорухливим способом життя (який руйнує організм людини і прискорює його старіння).</p> <p><i>Шкідливі наслідки малорухливого і сидячого способу життя для опорно-рухової системи</i> (викривлення хребта і захворювання на остеохондроз, що призводить до постійних больового відчуття, обмеженості рухової здатності хребта, періодичних болів в руках або ногах; вимивання з кісток необхідного кальцію, що викликає численні переломи; зменшення в об'ємі м'язів і слабшання зв'язок, що призводить до частих вивихів кінцівок та розтягнення зв'язок; праця суглобів в неналежному режимі та їх запалення).</p> <p><i>Рухова активність для здоров'я кісток і суглобів</i> (для профілактики і лікування сколіозу, плоскостопості, рахіту): достатнє перебування на сонці (для засвоєння вітаміну D), ігри на свіжому повітрі, літні ігрові види спорту (пляжний футбол, пляжний волейбол, бадмінтон, теніс, хокей на траві тощо), лікувальна гімнастика.</p>	<p>Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя шкоди сидячого способу життя і користі різних видів рухової активності для здоров'я опорно-рухової системи. Практична робота зі створення колажу «Літні ігри на свіжому повітрі»» Моделювання і порівняльний прогноз здоров'я кісток у дитини, яка мало рухається та у дитини, яка веде активний спосіб життя. Набуття досвіду щодо рухливих видів активності для здоров'я кісток і суглобів.</p>	<p>- розуміє наслідки малорухливого способу життя для хребта, кісток і суглобів; - за допомогою наочності може розповісти про види рухової активності. Учень/учениця уміє: - дотримуватися правил рухливого способу життя для збереження здоров'я; - пояснювати за допомогою вчителя наслідки недотримання рухливого способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах.</p>	<p>уявлень про здоров'я та способи його підтримання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток сприймання та мислення на основі формування вмінь визначати руйнівний вплив на здоров'я людини малорухливого способу життя; • формування причинно-наслідкових зв'язків між руховою активністю людини та її здоров'ям; • розвиток усного монологічного мовлення шляхом короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • природничих та екологічних компетентностей.
<p>Здорове харчування. <i>Значення вареної їжі</i> для здоров'я (теплова обробка знезаражує від мікробів та робить їжу більш легкою для засвоєння, покращує роботу органів</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення.</p>	<p>Учень/учениця: - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя значення теплової обробки їжі; - розуміє та пояснює за</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до вибору їжі для збереження здоров'я; • формування уявлень про гігієну харчування;

<p>травлення, запобігає появи хвороби шлунку (печії, гастриту, спазмів) та печінки тощо). Корисні гарячі страви (каші, котлети тощо).</p> <p><i>Дієта при шлунково-кишкових захворюваннях</i> (не їсти гостру і перчену їжу та ін.). Корисні трави: застосування місцевих лікарських рослин у лікуванні органів травлення, правила приготування і безпечного вживання. трав'яних чаїв, настоїв.</p> <p><i>Правила вживання їжі:</i> не вживати дуже гарячі страви, їсти потроху, ретельно пережовувати, не пересолювати.</p> <p><i>Правила поведінки за столом</i> під час їди.</p>	<p>Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p> <p>Ознайомлення з демонстраційними матеріалами різних видів корисних страв, лікарських трав, Практична робота: за допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню лікарських рослин, створення гербарію і альбомів з рецептами.</p> <p>«Приготування (заварювання) трав'яного чаю».</p> <p>Моделювання ситуації «Чаювання з гостями».</p>	<p>допомогою вчителя користь і шкоду різної їжі і різних способів її приготування для здоров'я органів травлення;</p> <p>- за допомогою наочності може розповісти про корисні лікарські рослини для шлунку;</p> <p>- знає як дотримуватися правил поведінки за столом.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <p>- дотримуватись правил поведінки за столом під час їди;</p> <p>- дотримуватись правил споживання їжі та розумних обмежень для підтримання здоров'я органів травлення;</p> <p>- розпізнавати корисні і шкідливі продукти харчування;</p> <p>- розумно вживати лікарські рослини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування уявлень щодо правил споживання їжі; • розвиток пізнавальної активності; • розвиток наочно-образного мислення на основі усвідомлення знань про корисні і шкідливі страви та рослини; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток зв'язного мовлення; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей • формування елементарної дослідницької компетенції.
<p>Профілактика захворювань.</p> <p><i>Профілактика переохолодження організму та обмороження.</i> Негативні наслідки переохолодження для організму (переохолодження якоїсь частини тіла погіршує роботу імунної системи і робить організм вразливішим до вірусів, призводячи до захворювань органів дихання (нежить, застуджене горло, бронхіт), простудних захворювань (ГРВІ), запалення вуха (отит), нирок чи сечового міхура та ін.).</p> <p><i>Правила запобігання переохолодженню</i></p>	<p>Розповідь.</p> <p>Пояснення.</p> <p>Демонстрація відео.</p> <p>Дидактичні ігри.</p> <p>Прості обговорення.</p> <p>Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p> <p>Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя негативних наслідків переохолодження</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>- має уявлення про негативні наслідки переохолодження організму;</p> <p>- знає прилади для вимірювання температури тіла;</p> <p>- розуміє та пояснює за допомогою вчителя вплив холоду на організм людини;</p> <p>- за допомогою наочності може розповісти про правила поведінки та одягу в холодну пору року, щоб запобігти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження свого здоров'я; • збагачення уявлень про заходи забезпечення себе від переохолодження та обмороження ділянок тіла; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків впливу

<p><i>та обмороженню:</i> носити теплий зручний одяг по погоді (щоб було тепло, але щоб тіло не перегрівалося; замість однієї товстої речі краще одягатися в кілька шарів вільного тонкого теплового одягу або носити головний убір і одяг з вовни та хутра, які залишають повітряний прошарок між тілом і одягом); варто носити вітрозахисний і водонепроникний верхній одяг (щоби захиститися від вітру, снігу та дощу); закривати ділянки тіла, які найбільш схильні до відмороження (пальці рук і ніг, вуха і ніс), носити рукавиці (а не рукавички), шарф (але не зав'язувати ним обличчя та ніс); обирати спідню білизну, шкарпетки та устілки, які відводять вологу від шкіри (краще вовняні шкарпетки, а не бавовняні, які поглинають вологу); не носити тісне взуття; їсти калорійну, збалансовану їжу перед виходом на холод (це допоможе зігрітися; не слід виходити на мороз голодним); вживати більше теплового пиття (але слід уникати вживати кофеїновмісні напої (кава, чай), які перешкоджають виробленню тепла організмом); нанести жирний крем на шкіру обличчя та рук перед виходом на холод (і чоловікам теж); не носити металеві прикраси (кільця, сережки, браслети); не розмовляти на морозі по мобільному телефону; виходити на холод</p>	<p>організму та обмороження. Практична робота: виклик швидкої допомоги, «Вимірювання температури тіла», досліди із замороження рідким азотом / у морозильнику частин рослин (листочків, квітів або кусочків фруктів). Моделювання ситуації «Я змерз», «Правильно одягаємося взимку».</p>	<p>переохолодженню та обмороженню. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил поведінки та одягання в холодну пору року; - вимірювати температуру.</p>	<p>холоду на організм;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей;
--	--	---	--

<p>частіше, але на короткий час (щоб дати тілу зігрітися); запобігати перевтоми; бути обережними у випадку наявних хвороб серця і судин (переохолодження порушує кровообіг).</p> <p>Що допоможе запобігти захворюванню після короткотривалого переохолодження (тепле питво (трав'яні чаї, молоко з медом та ін), тепла ванна, ножні ванни з гірчицею, сольові промивання носа, полоскання горла, закалювання тощо).</p> <p><i>Вимірювання температури.</i> Прилади для вимірювання температури (електронний термометр (контактний та інфрачервоний безконтактний), ртутний термометр).</p> <p>Правила вимірювання температури.</p>			
«ДУШЕВНЕ І ДУХОВНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВА ДУША І ЗДОРОВИЙ ДУХ»)			
<p>Емоційне благополуччя. <i>Власне емоційне благополуччя.</i> Уявлення про емоції як давній механізм ефективного пристосування до зовнішніх умов Довкілля та виживання людини. Зв'язок емоцій з потребами (емоції несуть інформацію про задоволення чи незадоволення фізіологічних потреб і спонукають людину діяти, щоб вижити, рости і розвиватися як особистість). Уявлення про причини базових емоцій (реакція на сигнал «Ворог!» – злість; «Небезпека!» – страх; покинутість / втрата близької людини – смуток / горе тощо) Приємні і неприємні для людини</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: «Вимірювання настрою». Практичні вправи на релаксацію: «Вправи з іграшкою-обіймашкою», вправи на напруження і</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення емоцій для пристосування людини до умов життя; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя причини базових емоцій; - ознайомлений з поняттями «емоції», «настрій», «почуття», «тривожність», «релаксація» та назвами для позначення базових емоцій; - має уявлення про вміння володіти собою та різні техніки заспокоєння;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (душевного) здоров'я; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за власними емоціями і почуттями, сенсорним станом; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-

<p>емоції (які, залежно від характеру переживання, сприймаються як позитивні (що спонукають діяти) або як негативні (які зупиняють від дій)). Інструменти розвитку вміння розпізнавати емоції: список емоцій (позитивні, негативні, нейтральні, суперечливі; коли потреби задоволені та незадоволені).</p> <p><i>Що допоможе підтримувати емоційне благополуччя:</i> уникнення негативних емоцій (занепокоєння, страх, гнів, ненависть, сумнів, смуток тощо) та надмірних емоцій (надмірна радість тощо). Обійми (з рідними, іграшкою, твариною (втішають, підтримують, зменшують страх, знижують кров'яний тиск та кількість гормонів стресу). Володіння інструментами саморегуляції (використання сенсорних інструментів).</p> <p>Регуляція емоцій. <i>Методики розслаблення тіла (для оволодіння емоційним станом):</i> чергування сильного напруження і розслаблення різних (з огляду на можливості дитини) груп м'язів тіла (обличчя і щелеп; кистей, рук і пліч; живота; ніг і ступень).</p> <p><i>Обійми:</i> вправи з іграшкою-обіймашкою (ізраїльська лялька Хібукі (як інструмент у терапії підвищеної тривожності і стресу у дітей під час бойових дій) та ін.); способи підтримки себе («сісти в куточок та одягти ковдру», «Крило</p>	<p>розслаблення м'язів; малювання нетрадиційними матеріалами. Моделювання ситуації «Щось тебе тривожить/лякає. Як будеш намагатись володіти собою?».</p> <p>Набуття досвіду щодо технік і способів саморегуляції власного емоційного стану.</p>	<p>- відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати власні емоції як приємні та неприємні; - визначати власний емоційний стан та розуміти його причини за допомогою питань вчителя; - за допомогою наочності і вчителя розрізнити базові емоції за їх фізичними проявами; - користуватись допоміжними інструментами для розрізнення емоційних станів; - володіти сенсорними інструментами, базовими техніками і методами ізотерапії для саморегуляції емоцій і зняття стресу. 	<p>наслідкових зв'язків між емоціями та рівнем задоволення потреб людини;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • набуття практичного досвіду застосування технік емоційної саморегуляції; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь збереження психічного здоров'я у несприятливих, тривожних часах; • формування вміння володіти собою; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих, соціальних та культурних компетентностей.
---	---	---	--

<p>ангела» тощо).</p> <p><i>Ізотерапія</i> (як спосіб покращення психоемоційного стану через звернення уваги дитини до сенсорних відчуттів): малювання пальцями (долонькою; з закритими очима); малювання нетрадиційними матеріалами (пісок, сіль, крупи, макарони та інші сипучі матеріали, зубна паста, вугільна крейда, сухе листя тощо).</p> <p>Самоконтроль. Використання «Вимірювача настрою» для визначення свого емоційного настрою. Аналіз фізичних проявів емоцій та заохочення дитини до рефлексії з приводу причин її почуттів та дій (стимулюючи її мислення за допомогою питань «Хто?», «Що?», «Де?», «Коли?», «Чому?», наприклад: «Чому ти накинувся на мене?», «Чому ти захотів вийти?», «Який колір тобі більше подобається? Чому?»).</p>			
<p>Здорове мислення. Виховання моральних якостей дитини, що сприяють розвитку її <i>оптимізму</i> (щодо її майбутнього), <i>ентузіазму</i> (щодо набуття нею знань, умінь та подолання життєвих проблем) та <i>вміння бути вдячною</i> іншим.</p> <p>Спокійний розум у наш неспокійний час (його важливість для відчуття благополуччя, можливості розумного вирішення життєвих проблем, підвищення працездатності, успіху тощо: «якщо в душі сум'яття, то й довкола</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя і народної мудрості шкоди</p>	<p>Учень/учениця</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про значення спокійного розуму і спокійної совісті для якісного життя людини; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя важливість розуму для вибору найкращого способу вирішення життєвих проблем; - ознайомлений з поняттями «життєлюбність», «активність» і 	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (ментального) здоров'я, життєлюбності та позитивних якостей характеру; • заохочення дитини йти по життю зі спокійним розумом і спокійною совістю; • збагачення уявлень щодо національних та культурних цінностей українського

<p>панує хаос»). Що (які якості характеру) забезпечує спокій розуму: <i>смирненість</i> (зокрема, до майбутнього чи минулого: «Що буде, те й буде», «Що було, то бачили, а що буде, то побачим», «Бува всяк: буває так, буває і ніяк»; «Що минуло, вже не вернеш», «Минулося – забулося», «Якби знав, де впав, то й соломи б підслав»), <i>терплячість</i> («Є терпіння – буде вміння», «Хто спішить, той людей смішить», «Кожному овочу свій час», «Любиш тепло, люби і дим терпіти»), <i>терпимість до інших</i> (не гніватися і не сердитися: «Гнів – то стіна між людиною та щастям», «Гнів людину сушить», «Злий плаче од злості, а добрий од радості». «Людина сердита, що посудина розбита»), <i>спокійна совість</i> («Нечесна людина страждає від власних хитрощів», «Совість хоч без зубів, а гризе (людину за заподіяні нею провини), «Хто чисте сумління має, той спокійно спати лягає», «Чесне діло роби сміло»), <i>шанування старших</i> та звернення до них за порадою («Слухай старших (дідусів, бабусь, матусю, батька, вчителів) – завжди підкажуть мудрість якусь / мудрість переймай», «Шануй батька та Бога, буде тобі всюди дорога»). Приклади зв'язку дій учнів та їх думок в різних життєвих ситуацій.</p> <p><i>Розвиток вміння настроюватись на краще майбутнє</i> (метод прогнозування:</p>	<p>негативних думок та користі здорових думок для подолання життєвих проблем.</p> <p>Практичні вправи на прогнозування кращого майбутнього.</p> <p>Моделювання ситуацій і «Ти злишся (засмучений, боїшся). Що ти думаєш робити? Як вчинити краще?».</p> <p>Набуття досвіду щодо зміни думок з негативних на позитивні для кращого вирішення життєвих проблем.</p>	<p>«енергійність», назвами для позначення якостей характеру;</p> <ul style="list-style-type: none"> - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо тієї чи іншої вади чи чесноти людини; - за допомогою наочності може розповісти про якості характеру, які забезпечують спокій розуму (смирненість, терплячість, чесність, шанування старших); - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати власні думки як негативні та позитивні; - за допомогою запитань вчителя визначати власні негативні чи обмежуючі думки і знаходити для них альтернативні, більш позитивні варіанти; - за допомогою вчителя розрізняти та оцінювати якості характеру як позитивні чи негативні; - бути вдячним іншим і виражати вдячність у адекватний спосіб. 	<p>народу;</p> <ul style="list-style-type: none"> • заохочення дитини до сприймання і спостереження за власними думками; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • розвиток позитивного мислення шляхом прогнозування власного кращого майбутнього; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями та думками; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь збереження психічного (ментального) здоров'я у несприятливих, тривожних часах; • формування та розвиток основних соціальних та культурних компетентностей.
---	---	--	--

<p>“Я знаю, тобі зараз важко. Але через один рік ти будеш вдячним / вдячною“, «Мені зараз важко, але через рік я сама напишу лист бабусі» тощо).</p>			
«СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВІ СТОСУНКИ З ЛЮДЬМИ»)			
<p>Життя у мирі та злагоді з оточуючими. Співпереживання. Уявлення про важливість співпереживання (емпатії) для побудови здорових стосунків («Найважливіше – примусити себе відчувати» В. Сухомлинський). Можливість зробити світ добріше, проявивши співпереживання до іншого (навіть якщо не розумієш повною мірою його почуттів) і підтримку: «Я хочу зрозуміти, що ти відчуваєш, і дати тобі зрозуміти, що ти тут і зараз не самотній» (здатність розуміти емоційний стан іншої людини та співпереживати їй не дорівнює дії!) <i>Слухання (складання) терапевтичних історій: «Що є співчуття? (чуйність)»</i> (чути іншу людину, намагались зрозуміти, що вона хоче і потребує, та відреагувати на це діями, які будуть корисними для людини). <i>Розвиток емпатії (здатності розуміти наміри і почуття інших)</i> у контексті комунікації з дорослими (батьками, вчителями) та умінь дитини: міркувати і наводити різні можливі причини чи мотиви почуттів та дій інших людей, розглядати різні точки зору (наприклад:</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення проявів чуйності до інших. Практична робота: складання книжечки «Що є чуйність»: Ігри для емоційного зближення та поєднання дітей у групі. Моделювання ситуації, у якій дитина мусить попросити допомогу у вчителів «Мені складно. Допоможіть» Набуття досвіду щодо прояву співчуття до інших.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення співпереживання для розуміння людьми один одного і побудови гарних стосунків; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя що є співчуття та його прояви; - ознайомлений з поняттями «співчуття», «співпереживання», «чуйність»; - визначає та може пояснити за допомогою вчителя можливі причини емоцій інших; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - розрізнявати за допомогою вчителя емоції інших людей за їх фізичними проявами; - оцінювати за допомогою вчителя емоції інших як негативні чи позитивні; - користуватись допоміжними інструментами для розрізнення емоційних станів інших; - вміти виявити співчуття і</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Виховання чуйності і бережливого ставлення до психічного (душевного) здоров'я навколишніх; ● заохочення дитини бути уважними до навколишніх, до сприймання і спостереження за емоціями і почуттями навколишніх; ● розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження можливих причин почуттів та мотивів дій інших людей; ● розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між власними діями та їх впливу на емоції інших людей; ● розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; ● розвиток емоційного сприймання; ● набуття практичного досвіду проявляти у відповідь на

<p>«Що відчуває мама, коли дитина довго збирається до школи?», «Що відчуває вчителька, коли учень (-иця) погано себе поводить? Чому мама / вчителька сумна / сердиться? (її не слухають, дитина базікає, балується). Чому Катруся погано себе поводить на уроці? (вона не уважно слухала завдання і тепер не знає що робити) тощо); «правильно слухати» (виявити увагу – дивитись у очі людині, спостерігати очима за фізичними проявами її емоцій, уважно слухати людину з її переживаннями, прислухатись до власних відчуттів, щоб зрозуміти іншого («що серце підкаже» – людина злиться, боїться тощо) та не сидіти з «кам'яним обличчям», а самому у відповідь проявляти на обличчі емоційну реакцію, яка адекватна ситуації); «ставити правильні запитання», щоб зрозуміти, що думає, відчуває і переживає інша людина. «поважай старших» (не пустувати, відповідати на питання). Можливі прояви співпереживання (адекватні до розглянутих ситуацій).</p> <p><i>Вміння просити підтримку у школі (з боку вчителів): відкрито розказати про свої переживання і попросити про допомогу чи поблажливе ставлення.</i></p> <p>Ігри для емоційного зближення та поєднання дітей у групі.</p>		<p>виражати його у адекватний спосіб.</p>	<p>своєму обличчі емоційну реакцію, яка адекватна проявам почуттів іншими;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь виявити співчуття до навколишніх; • формування елементарної дослідницької компетенції; • збагачення уявлень щодо цінностей українського народу (співчуття, бажання допомогти та ін.); • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Культура спілкування.</p>	<p>Розповідь.</p>	<p>Учень/учениця</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування комунікативної

<p>Уявлення про різні форми спілкування – за допомогою слів та без слів. Допоміжні засоби комунікації (комунікативний альбом-словник, жестова мова для нечуючих людей, спілкування дотиком для незрячих людей тощо).</p> <p><i>Спілкування без слів</i> як спосіб виразити свої думки та почуття (люди користуються їм більше, найчастіше воно відбувається мимовільно, неусвідомлено).</p> <p><i>Спілкування виразом обличчя</i> та розуміння, яку інформацію він несе про емоційну реакцію людини (усмішка – задоволення, насупліні брови – незадоволення, запитальний вираз обличчя – подив, закочування очей – роздратування тощо).</p> <p><i>Спілкування за допомогою жестів</i> (жести рук, кивки головою, знизування плечима, вказівка тощо). Жестовий лексикон (махати рукою на знак вітання чи прощання, жести прохання, подяки тощо).</p> <p>Розвиток навичок ініціації комунікації: підійти до однолітка/дорослого, познайомитись, запропонувати гру, організувати (підняти) гру, перепитати, попросити пояснення.</p>	<p>Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя способів познайомитися, розпочати гру і залучити інших до неї. Практична робота: «Покажи емоцію», «Покажи жестом». Моделювання ситуації ініціювання комунікації: «Піди познайомся і запроси до гри», «Організуй гру з дітьми». Набуття досвіду щодо використання невербальних способів спілкування та способів ініціювати комунікацію.</p>	<p>- має уявлення про різні форми спілкування; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя особливості спілкування без слів; - за допомогою наочності може розповісти про способи спілкування без слів; - має уявлення про спосіб розпочати комунікацію з дітьми та дорослими; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - за допомогою наочності і вчителя розпізнавати емоцію за виразом обличчя; - за допомогою вчителя адекватно виражати емоцію на своєму обличчі; - розуміти жести інших і адекватно застосовувати жести у відповідь.</p>	<p>культури;</p> <ul style="list-style-type: none"> • збагачення уявлень щодо національних та культурних особливостей невербальної комунікації; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом спостереження за виразом обличчя і жестами інших людей та розпізнавання переданої у невербальний спосіб інформації; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння жестів та фізичних проявів емоцій на обличчі; • розвиток способів невербальної передачі повідомлення; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • розвиток емоційного сприймання; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці
<p>Дружна спільна діяльність у команді. Уявлення про значення співпраці: разом легше вирішувати проблеми («Добре тим живеться, де гуртом сіється і жнеться»),</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення дружної спільної діяльності людей в громаді для кращого і</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування вміння робити в команді; • виховання ввічливого і поважливого ставлення до

<p>«З громади по крихті — голодному пиріг»), колективні знання більші («Одна голова добре, а дві – краще»), навички та творчий ресурс групи більший і тому разом легше знайти рішення і досягти цілей чи якісного результату роботи. Що заважає злагодженій роботі групи – незгода: повне заперечення якоїсь згоди («Згода буде, а незгода руйнує»), заперечення якихось вимог чи правил («Де незгода, там часто шкода»), нехтування (будь-якими чи якимись) нормами та цінностями соціального оточення.</p> <p><i>Стратегії налагодження співпраці.</i> Що допомагає співпраці – єдина мета, єдині правила поведінки, єдиний ритм роботи («Будьте одностайні між собою» (Римлянам 12:16)). Тому, щоб відчутти себе частиною команди, важливо якнайшвидше пристосуватися (адаптуватися) до колективу та до загального ритму для злагодженої роботи групи.</p> <p>Візуальні (інтерактивні) помічники для налагодження співпраці: візуальні правила (фланелеграф з піктограмами) поведінки дітей у групі, які вказують що можна робити (вчитися, допомагати, дотримуватися правил і режиму безпеки, обирати необхідне обладнання, оцінювати тощо) та що не можна (не запізнюватися, не обзиватися, не щипати,</p>	<p>Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя і народної мудрості користі спільної праці для вирішення проблем та шкоди незгоди людей між собою.</p> <p>Практична робота із складання візуальних правил дітей під час спільної праці, інтерактивного «Графіка прибирання», «Режиму дня» чи календаря спільних подій, Моделювання ситуації спільного виконання дітьми діяльності та робочих моментів у взаємодії один з одним: «Піди попроси ...», «Заборони /постав вимогу щодо...», «Домовся з .. щодо ...». Набуття досвіду щодо саморегуляції поведінки і вибору підходящої інтонації для</p>	<p>швидкого вирішення життєвих проблем;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлений з поняттями «громада», «згода», «співпраця», «злагодженість дій», «вимога», «домовленість», «договір»; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви поведінки, які заважають злагодженій роботі групи; - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо користі спільної праці і шкоди незгоди між людьми; - розрізняє за допомогою вчителя негативні і позитивні інтонації повідомлення; - за допомогою наочності може розповісти про стратегії налагодження співпраці; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють співпраці чи руйнують її; - за допомогою запитань вчителя знаходити інші, більш підходящі варіанти поведінки для налагодження співпраці з іншими; 	<p>інших членів команди;</p> <ul style="list-style-type: none"> • заохочення дитини до спільної співпраці з іншими; • збагачення уявлень щодо національних та культурних цінностей українського народу; • спрямування дитини до спостереження за власною поведінкою та її адекватної самооцінки; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між проявами поведінки та її впливом на ефективність спільної роботи та емоційний комфорт групи; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою; • уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь злагоджено
---	--	---	--

<p>не порушувати тишу на заняттях, не кричати, не перебивати та ін.). Візуальні помічники у вибудовуванні в загальній для всіх послідовності режимних моментів («Режим дня», інтерактивний календар, який дає змогу побачити, які події відбуватимуться саме у цей день), розподілу обов'язків («Графік прибирання» тощо).</p> <p>Уявлення про важливість дисципліни (як шанування Творця та шанобливого ставлення до людей): знання та дотримання правил усіма людьми у групі дає спокій та впевненість; у правилах міститься турбота про людей та бажання допомогти їм бути успішними.</p> <p><i>Розвиток вміння домовлятися:</i> ввічливо висловлювати прохання («Від теплого слова і лід розмерзає», «Добре слово і кішці приємне»); у дружньому, поважному, але рішучому тоні ставити вимоги («Правдиве слово – сила», «Слова хороші, якщо вони короткі»); заключати договір (контракт) та визначати усі умови взаємодії (взаємні зобов'язання та наслідки за їх порушення: «Без уговору працювати, – що на пустім полі хліб збирати», «Вола в'яжуть мотуззям, а людину словом»).</p> <p><i>Розвиток вміння висловлювати вимоги і заборони.</i> Важливість слідкувати за інтонацією, адже навіть хороші слова можна висловити так, що інша людина</p>	<p>висловлення вимог і заборон.</p>	<p>- за допомогою вчителя висловити у адекватний спосіб та у підходящому тоні прохання, вимогу чи заборону;</p> <p>- за допомогою вчителя домовитися з іншими щодо виконання спільних дій.</p> <p>- дотримуватися спільних правил культурної і безпечної поведінки, встановленого режиму дня, порядку і черги виконання дій;</p> <p>- користуватися візуальними (інтерактивними) помічниками для налагодження співпраці з іншими:</p> <p>- бути вдячним іншим і виражати вдячність у адекватний спосіб.</p>	<p>взаємодіяти з іншими, налагоджувати і підтримувати ефективну взаємодію з іншими та спільно вирішувати проблеми;</p> <ul style="list-style-type: none"> • спрямування дитини на створення і збереження позитивного настрою у колективі; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей.
--	-------------------------------------	---	---

<p>сприйме їх як приниження чи образу, що боляче її раниць («Гнів людини не чинить Божої правди» (Якова 1:20), «Рана загоїться, а зле слово ніколи», «Те ж слово, та не так би мовив»): погані інтонації – наказовий тон («Не можна і все!», «Йди без розмов»), роздратування чи гнів («Ти всіх дістав!»), уїдливі тон питань («Ти не встиг? Ну так, ти ж цілий урок збирався почати», «Ти не зміг зробити? Не дивно з твоїми руками (як клешні»); ефективні інтонації – роз'яснення («Можеш поранитися», «Ножицям місце в столі/пеналі», «Зосередься на роботі. Залишилося мало часу. Ти можеш не встигнути»); формулювання заборон з розумними обмеженнями та дозволами («Не можна ходити по калюжах» – «Можна ходити по калюжах у гумових чоботях (бо вони не промокають»); «Не можна в кімнаті грати у футбол» – «Можна грати у футбол у певному місці (у спортивному залі, на спортивному майданчику, на пляжі тощо»); «Я не можу тобі подарувати іграшку» – «Я можу приносити у школу іграшку і давати тобі нею погратися на перерві»).</p>			
<p>Протидія негативному впливу інших людей. Протидія «відкинутості». Причини, через які інші не хочуть взаємодіяти (не беруть у свій круг): аналіз власних</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення розумного вибору кампанії для якості подальшого життя; - розуміє та може пояснити за</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування вміння дружити; • заохочення дитини до встановлення дружніх стосунків і до виховання позитивних особистісних

<p>особистісних якостей, інтересів та кола спілкування.</p> <p><i>Розвиток самокритичного ставлення.</i> З якими дітьми хочуть дружити (позитивні особистісні якості дітей, з якими хочуть вступати в дружні стосунки: які надають допомогу товаришам, емоційно стійкі, здатні до спільної діяльності, чуйні, довірливі, чесні, мають успіхи (у навчанні, спортивні та ін.), вміють зберігати таємницю, мають фізичну силу (хлопчики), шанобливо ставляться до інших, ініціативні та акуратні). З якими дітьми не хочуть дружити (пихатими і зарозумілими («Хто себе надміру любить, той друзів не має»), нав'язливими «прилипалами» («Хто друг кожному, той не друг жодному»), невдячними, які недобросовісно ставляться до навчання та іншої роботи, грубими, недисциплінованими, які не вміють тримати таємницю, забіякуватими, нечесними, з дітьми, які дружать з «поганими» хлопцями).</p> <p><i>Марність спроб подобатись усім:</i> всі люди різні («Не всі сосни в лісі корабельні»), у кожного різні звичаї («Не зійшлись звичаями — не бути дружбі») та мають різні інтереси («На всіх не догодиш», «Побратався собака з горобцем»). Пошук друзів за інтересами (уявлення про важливість мати інтереси, розвивати здібності).</p>	<p>Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p> <p>Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя і народної мудрості причин і вад характеру, які заважають встановленню / налагодженню стосунків з іншими.</p> <p>Практична робота зі створенню колажу «З якими дітьми хочуть дружити, а з якими –ні», «З якими дітьми варто дружити, а з якими не слід».</p> <p>Моделювання ситуації «Тебе не приймають у гру/компанію. Що ти будеш робити? Який є інший шлях?»</p> <p>Набуття досвіду щодо вибору кола спілкування.</p>	<p>допомогою вчителя причини, через які можуть не скластися дружні стосунки з іншими;</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви поведінки, які сприяють налагодженню стосунків чи відштовхують інших; - ознайомлений з назвами особистісних якостей; - за допомогою наочності може розповісти, яких компаній людей слід стерегтися; - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо чеснот і вад друга; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють дружнім стосункам з іншими чи відштовхують інших; - за допомогою вчителя оцінює прояви поведінки інших як позитивні чи негативні. 	<p>якостей, які сприяють цьому;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виховання відповідального ставлення до вибору кола друзів; • заохочення дитини шукати друзів за інтересам, а не намагатися всім подобатися; • збагачення уявлень щодо національних та культурних цінностей українського народу; • формування умінь надавати об'єктивну самооцінку; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання та оцінювання особистісних якостей та проявів поведінки інших як позитивні чи негативні; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між колом спілкування та якістю життя; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя;
--	---	--	---

<p><i>Важливість розумно обирати коло спілкування і стерегтися поганої компанії («З добрим дружись, а лихого стережись», «Дурний друг – недруг», «У хорошій компанії розуму наберешся, а в поганій і свій загубиш», «Хто до кого пристає, таким і стає», «Погане товариство і доброго чоловіка зіпсує»).</i></p>			<ul style="list-style-type: none"> • формування та розвиток основних соціальних та культурних компетентностей
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ»			
<p>Безпека у школі. Місця підвищеної небезпеки в школі. Техніка безпеки в школі. Правила безпеки для дітей в школі.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Коллективне обговорення «Правила безпечної поведінки у школі». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Екскурсія по школі і території навколо.</p>	<p>Учень/учениця - знає місця підвищеної небезпеки у школі і розуміє в чому вона полягає; - розуміє і може пояснити за допомогою вчителя правила техніки безпеки і. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил поведінки в школі і безпечного поводження в місцях підвищеної небезпеки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування понять «безпека» та «небезпека»; • формування уявлень про техніку безпеки; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці
<p>Безпека у побуті Безпека середовища проживання людини. <i>Комфортні житлові умови</i> (постачання води, газу, електроенергії, тепла, засоби зв'язку, ліфт). Безпека житла людини (справні побутові мережі та каналізаційні труби, мережа електропостачання, система опалення, вентиляції та кондиціонування повітря). Можливі аварійні ситуації (водопроводу та каналізації, електро- та</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: за допомогою вчителя створення списку номерів аварійних і</p>	<p>Учень/учениця: - розпізнає за допомогою вчителя різні небезпеки побутового походження, передбачає їх вплив на власне здоров'я та безпеку; - ознайомлений з поняттям «побутова техніка»; - знає правила користування праскою, пилососом, телевізором; - за малюнками та за допомогою вчителя розказує правила</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування понять «безпека» та «небезпека»; • формування уявлень про безпеку житла і життєдіяльності людини; • формування вміння орієнтуватися у аварійній ситуації у побуті, зберігаючи спокій та уникаючи паніки; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки;

<p>газопостачання, ліфту). Дії під час виникнення аварійних ситуацій. Засоби безпеки (автоматичні вимикачі електрики, кран перекриття води і газу). <i>Аварійні та диспетчерські служби</i> (ліфтів, водопровідних, електричних, теплових мереж тощо). <i>Безпечне користування електрикою</i>. Побутові електричні прилади: (телевізор, праска, пілосос, водонагрівачі). Можливі аварійні і небезпечні ситуації з електроприладами. Типові причини їх виникнення. Правила безпеки при ураженні електричним струмом. Правила електробезпеки.</p>	<p>диспетчерських служб.) Екскурсія реальна/віртуальна «Інженерні побітові мережі будинку». Моделювання ситуації «Твої дії під час аварійної ситуації».</p>	<p>безпеки при ураженні електричним струмом; - має елементарне уявлення про правила безпечної поведінки і дії у випадку аварійної ситуації; - ознайомлений з різними рятувальними службами; - здатний викликати необхідні рятувальні служби в разі необхідності; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - безпечно користуватися різними побутовими приладами; - дотримуватись правил безпеки у побуті.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання; • формування правил електробезпеки, безпечної поведінки та дій у разі аварійних ситуацій у побуті; • формування вмінь робити в команді; • формування та розвиток основних природничих, екологічних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Дорожня безпека. <i>Безпека руху пішохода.</i> Види пішохідних переходів. Перехід дороги обладнаними пішохідними переходами. Знаки. Дорожня розмітка. Види перехресть. <i>Безпека пасажирів у громадському транспорті.</i> Місто і його транспорт. Безпека на зупинках громадського транспорту. Правила посадки у громадський транспорт (автобус, тролейбус, метро, маршрутне таксі). Правила поведінки у транспортному засобі. <i>Дії при ДТП.</i> Засоби допомоги</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Дослідження рівня сформованості власних навичок учасника дорожнього руху. Моделювання ситуацій: «Я – пішохід. Правила дорожнього руху для</p>	<p>Учень/учениця: - визначає за допомогою вчителя потенційні небезпеки на дорозі для свого здоров'я; - моделює за підказками вчителя ситуації «я – пішохід», «я – пасажир»; - моделює за допомогою вчителя послідовність дій у небезпечних ситуаціях на дорозі; - приймає прості рішення щодо надання допомоги собі та іншим особам; - знає основні дорожні знаки; - знає і розуміє як звернутися до</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування вміння орієнтуватися у ситуації; • формування уявлень про безпеку на дорозі; • формування навичок запам'ятовування та адекватного відтворення інформації; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • розвиток емоційного сприймання; • збагачення активного словника новими поняттями;

<p>пасажирам, що знаходяться у громадському транспорті: аварійні (запасні) виходи чи люки, вогнегасники, аптечка водія та правила користування ними.</p>	<p>пішоходів», «Я – пасажир. Поводження у громадському транспорті», «Як вести себе переповненому автобусі/ тролейбусі», «Що робити, якщо транспорт відходить», «Що робити, щоб допомогти собі та іншим особам при травмах». Практична робота: «Оплата проїзду у транспорті».</p>	<p>інших осіб чи до відповідних служб у разі необхідності. Учень/учениця уміє: - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - користуватися громадським транспортом; - застосовувати в реальному житті правила для пішоходів; - викликати службу порятунку, поліцію та швидку допомогу в разі необхідності.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування вміння робити в команді; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Безпека поведінки з людьми. Безпечна поведінка в громадських місцях. Особливості поведінки з незнайомими людьми</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Моделювання ситуації «Спілкування з незнайомими людьми». Екскурсія реальна/віртуальна «Безпека в громадських містах».</p>	<p>Учень/учениця: - має елементарне уявлення про способи безпечної поведінки в громадських місцях та з незнайомими людьми. Учень/учениця уміє: - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - безпечно поводитись в громадських місцях та з незнайомими людьми</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування вміння орієнтуватися у ситуації; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання та складання запитань, за незначною допомогою вчителя; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей.
<p>Пожежна безпека. Причини й умови виникнення пожеж (наявність джерела вогню, повітря і горючих матеріалів).</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри.</p>	<p>Учень/учениця : - визначає за допомогою вчителя та наочною опорою умови виникнення пожеж;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування понять «безпека» та «небезпека»; • формування уявлень про пожежі;

<p>Основні правила пожежної безпеки. Дії при виникненні пожежі.</p>	<p>Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практичні вправи: «Виклик служби порятунку і пожежної служби». Моделювання ситуації «Твої дії під час пожежі».</p>	<p>- має уявлення щодо шляхів профілактики виникнення та розвитку пожежі; - ознайомлений з основними правилами пожежної безпеки; - визначає за допомогою вчителя негативні наслідки користування відкритим вогнем у обмеженому просторі; - знає як зателефонувати в пожежну службу. Учень/учениця уміє: - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - демонструвати елементарну модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами пожежної безпеки; - уміє самостійно зателефонувати в пожежну службу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки - пожежі; • розвиток уваги при проведенні практичних вправ; • формування вміння працювати в команді; • формування та розвиток основних екологічних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Безпека в природному довкіллі. <i>Правила спілкування з домашніми тваринами.</i> Тварини, які можуть живуть вдома (собаки, кішки, хом'яки, кролі, папужки та ін.). Заходи безпеки при спілкуванні з тваринами. Як правильно гладити свою собаку та чужу (спитати дозволу, не можна гладити по голові). <i>Безпека на воді.</i> Особливості купання у морі (великі хвилі, сильні поверхові та підводні течії), у річці (повноводній, гірській), у ставку (обривчасте слизьке дно, водорості, забруднене дно, дамби),</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практичні вправи: «Виклик служби порятунку і швидкої допомоги». Моделювання ситуації</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про небезпечність спілкування з домашніми тваринами; - має уявлення про небезпеку на воді і особливості купання в різних водоймах; - ознайомлений з ознаками і наслідками погодніх надзвичайних ситуацій; - розповідає за запитаннями вчителя про правила спілкування з домашніми тваринами;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування понять «стихійне лихо» та «надзвичайна ситуація»; • формування уявлень про надзвичайні ситуації природного походження та правила спілкування з тваринами; • формування вміння орієнтуватися у ситуації; • виховання розумного ставлення до надзвичайних ситуацій, зберігаючи спокій та

<p>озері (стояча вода, виділення газів). Правила поведінки на воді. Способи порятунку потерпілих на воді. <i>Стихійні лиха.</i> Небезпеки природного середовища: погодні надзвичайні ситуації (ожеледиця, хуртовина, сильне налипання мокрого снігу, сильний мороз, снігові лавини). Їх ознаки. Перша допомога при замерзанні та обмороженні.</p>	<p>«Тобі сподобалась собачка. Ти хочеш її погладити. Твої дії», «Купання в річці і в морі», «Ожеледиця», «Хуртовина».</p>	<p>- має елементарне уявлення про способи безпечної поведінки під час виникнення небезпечних ситуацій природного походження. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил безпечного поведіння на воді та під час погодніх надзвичайних ситуацій; - дотримуватись правил безпечного поведіння з домашніми тваринами; - самостійно зателефонувати в службу порятунку; - застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>	<p>уникаючи паніки; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак стихійних лих; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між надзвичайними ситуаціями та їх причинами • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток емоційного сприймання; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання та складання запитань за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних природничих, екологічних, комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>
<p>Безпека-в надзвичайних-ситуаціях воєнного та соціально-політичного характеру. Надзвичайні події, що загрожують безпеці людини: воєнні конфлікти, збройні напади, терористичні акти. Основні правила поведінки в умовах</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою</p>	<p>Учень/учениця: - ознайомлений з небезпекою вибухонебезпечних предметів та ракетного удару; - ознайомлений з наслідками надзвичайної ситуації, що обумовлена небезпекою;</p>	<p>• Формування уявлень про безпеку в надзвичайних ситуаціях воєнного та соціального походження; • формування вміння орієнтуватися у ситуації знаходження</p>

<p>воєнної небезпеки та небезпеки терористичних актів. <i>Мінна безпека.</i> Ризики від вибухонебезпечних предметів. Що відноситься до вибухонебезпечних предметів. Що робити у разі знаходження вибухонебезпечних предметів. Дії при виявленні підозрілих предметів. Формування навичок правильної поведінки в умовах загрози ракетного удару. Рятувальні служби. <i>Загроза ракетного удару.</i> Сигнал «Повітряна тривога». Формування навичок правильної поведінки на повітряну тривогу. Дії під час сирени та загрози ракетного удару. Де можна знайти укриття і що робити, якщо сигнал застав у транспорті, на вулиці, або вдома.</p>	<p>вчителя. Колективне обговорення проблем воєнного часу очима дітей. Міні-практикум «Вибухонебезпечні предмети» (проведення за допомогою вчителя дослідження по розпізнаванню вибухонебезпечних предметів та можливих замаскованих вибухових пристроїв – іграшок тощо). Моделювання ситуації «Звучить сигнал «Повітряна тривога». Твої дії», «Порядок дій при виявленні підозрілого предмета».</p>	<p>- має уявлення про вибухонебезпечні предмети та правила безпечної поведінки у випадку знаходження їх та снарядів, що не розірвались, виявлення підозрілих предметів; - має уявлення про небезпечність ігор, що можуть призвести до потрапляння до закритого простору, з якого важко вибратися; - розповідає за запитаннями вчителя про мінну безпеку та способи повідомлення про своє місцезнаходження; - знає і може розповісти за допомогою вчителя правила і способи безпечної поведінки під час виникнення загрози ракетного удару; - має уявлення про сигнали попередження населення про надзвичайні ситуації; - знає як викликати необхідні рятувальні служби в разі необхідності. Учень/учениця уміє: - розрізняти сигнал «Повітряна тривога»; - дотримуватись правил безпечної поведінки на повітряну тривогу; - розпізнавати за допомогою</p>	<p>вибухонебезпечних предметів та повітряної тривоги; <ul style="list-style-type: none"> • виховання розумного ставлення до надзвичайних ситуацій, зберігаючи спокій та уникаючи паніки; • формування уявлень про вибухонебезпечні предмети; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак вибухонебезпечних предметів; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання за допомогою вчителя; • формування правил мінної безпеки та безпечної поведінки на повітряну тривогу; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці. </p>
--	--	---	--

		вчителя вибухонебезпечні предмети, в тому числі які можуть бути замасковані; - самостійно зателефонувати в службу порятунку або національну поліцію; - виконувати усі рекомендації мінної безпеки.	
<p>Надання домедичної допомоги <i>Перша допомога при обмороженні.</i> <i>Ознаки переохолодження</i> (озноб, слабкість, млявість, втома й сонливість, дрібне (холодове) тремтіння м'язів і «гусяча шкіра», дезорієнтація, сплутаність, а у важких випадках – втрата свідомості). Ознаки відмороження частин тіла (кисті, стопи, ніс, вуха і щоки: з'являється печіння, поколювання і почервоніння, а потім збліднення шкіри та відсутність чутливості). <i>Послідовність долікарської допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження.</i> Правила надання допомоги: що можна робити (помістити постраждалого в тепле приміщення; зняти холодний, вологий одяг і взуття; зігріти людину (обклавши грілками, пляшками з теплою водою, ковдрами) або відморожену частину тіла (руками або в теплій воді); забинтувати пошкоджену ділянку сухою стерильною пов'язкою; напоїти постраждалого гарячим бульйоном, солодким чаєм або</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: виклик швидкої допомоги, Моделювання ситуації «Твої дії після обмороження ділянок тіла (рук, носа, вух)»,</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про ознаки переохолодження організму та обмороження ділянок тіла; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя послідовність долікарської допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження; - за допомогою наочності може розповісти про правила надання допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження. Учень/учениця уміє: - дотримуватись послідовності і правил надання допомоги постраждалому від переохолодження і обмороження; - розрізняти ознаки замерзання організму та обмороження окремих ділянок тіла..</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження здоров'я постраждалої людини; • збагачення уявлень про правила допомоги постраждалим від переохолодження та обмороження ділянок тіла; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак здорової і змерзлої людини; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей;

<p>кавою (можна з лимоном, імбиром, молоком або вершками)). Чого робити не можна (розтирати відморожену частину тіла снігом або жорсткою тканиною, щоб не травмувати та не інфікувати уражені ділянки; опускати замерзлі руки або ноги відразу в гарячу воду або класти на гарячу батарею, а також змащувати жиром та мазями).</p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОБРОБУТ ЛЮДИНИ»			
<p>Вступ. Людина і добробут. Добробут – ступінь задоволення певних потреб людини. Складники добробуту: особистий добробут, родинний добробут, суспільний добробут. Якість твого життя.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Колективне обговорення «Життя у суспільстві». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця - розуміє і може пояснити за допомогою вчителя поняття «добробут»; - розуміє значення добробуту для людини; - має елементарні уявлення про різновиди добробуту.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про поняття добробут та його складники; • розвиток мислення на основі порівняння складових добробуту – особистий, родинний, суспільний.
<p>Особистий добробут. <i>Розуміння власних потреб і навичок.</i> Особисті потреби, бажання, інтереси. Життєві навички добробуту. Культура розумного споживання. <i>Розвиток самоефективності.</i> Що сприяє добробуту і покращує якість життя: вміння розрізняти власні потреби і бажання («Потрібно чи хочу?»). Бажання – наша думка про привабливість тієї чи іншої речі (наприклад, штанів чи футболки). Коли ми її дуже хочемо, може здаватися, що ця річ нам дійсно необхідна. Насправді, бажання отримати обновку не так важливе, як базові</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Колективні обговорення з дітьми причин покупок ними тих чи інших речей, роздуми на тему «Якою людиною ця річ допоможе мені стати?». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: за</p>	<p>Учень/учениця: - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя поняття слова добробут; - має елементарні уявлення про особистий добробут та якість життя; - ознайомлений з поняття «культура розумного споживання»; - має уявлення про базові (фізіологічні) потреби людини; - розуміє і може за допомогою вчителя пояснити відмінність між потребами і бажаннями,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про особистий добробут; • виховання культури розумного споживання і відповідального ставлення до придбання речей; • формування вміння орієнтуватись у ситуації вибору між «треба» і «хочу»; • стимулювання активності в спілкуванні; • розвиток мислення на основі формування умінь робити вибір; • встановлення причинно-

<p>потреби (в їжі чи воді, у житлі, ліках для хворого тощо). Ще одні штани чи футболка не відіграє жодної ролі для нашого виживання, на відміну від потреби в зимовому взутті, якого дійсно немає.</p> <p>Що погіршує якість життя: коли метою життя і особистого успіху є лише споживання товарів (тобто, цінностей «суспільства споживання», які заперечують необхідність всебічного розумового, морального та духовного розвитку людини).</p> <p><i>Розвиток самосвідомості:</i> Вміння відрізнити справжні бажання від нав'язаних ззовні (рекламою, мінливою модою, інтересом до певного предмета у людей навколо – «в усіх є, а в мене немає» тощо).</p> <p><i>Розвиток наполегливості у з'ясуванні своїх дійсних потреб.</i></p>	<p>допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню того, що впливає на їх вибір (реклама, вибір друзів, поради мами тощо). Моделювання ситуацій: «Я хочу ... Мені це дійсно потрібно?».</p>	<p>бажаннями справжніми і нав'язаними ззовні; - розуміє важливість розрізнення потреб і бажань для власного добробуту; - має уявлення про вплив зовнішніх факторів на бажання купити ту чи іншу річ; - ознайомлений з особливостями цінностей «суспільства споживання» та їх негативними наслідками для душевного здоров'я людини та екології довкілля Учень/учениця уміє: - за допомогою дорослого визначати і формулювати свої потреби і бажання; - за допомогою дорослого відрізнити свої потреби від бажань; - дотримуватись правил культури розумного споживання.</p>	<p>наслідкових зв'язків між власним бажанням придбати якусь річ та зовнішнім впливом на його виникнення;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток аналізу власних мотивів; • формування потреби контролювати та оцінювати власні бажання та дії; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання за допомогою вчителя; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вміння застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті.
<p>Родинний добробут. Сім'я та її потреби. Добробут сім'ї. Сімейний бюджет. Бережливе ставлення до родинного добробуту. Виховання бережливості: «Хто не шанує старого, той не має нового». <i>Економне ведення родинного господарства.</i> Розумні витрати («копійка гривню береже»). Розрізнення</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Колективні обговорення: заходів економії витрат сім'ї, ідей по переробці старих речей і виготовлення з них</p>	<p>Учень/учениця - має елементарні уявлення про сімейний добробут; - має елементарні поняття про сімейний бюджет; - ознайомлений з поняття «культура розумного споживання»; - має уявлення і може розказати за допомогою вчителя про заходи</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про родинний добробут; • виховання культури розумного споживання і відповідального ставлення до придбання речей; • формування вміння орієнтуватись у ситуації вибору між «потрібно» і «зайве»; • виховання відповідальності та культури поведінки;

<p>«потрібне» і «зайве». Економне споживання електроенергії (справність електроприладів, вибір економічних електроприладів (класу А)). Засоби і правила економії витрат води. Заходи зі збереження тепла тощо.</p> <p>Злагода у родині (взаємодія з членами родини). Спільна турбота про затишок у домі. Розподіл обов'язків у сім'ї.</p> <p>Створення затишку власноруч (рукоділья): створення теплих речей (шарфів, светрів, носків, покривал тощо) за допомогою в'язання (спицями, гачком, руками). Апсайклінг: виготовлення нових речей із вживаних старих речей.</p>	<p>нових; можливих способів створення затишку своїми руками. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p> <p>Практичні завдання: «Нове життя старих речей: теплі речі зі старого светра», «Що можна зробити зі старого шарфа».</p> <p>Творчий проект з перероблених матеріалів: «В'язання шарфу руками зі старих речей у японській техніці юбіамі (в'язання руками без спиць та гачка)».</p> <p>Моделювання ситуацій: «Сімейний бюджет. Шляхи економії води, газу, електроенергії в оселі»; «Розподіл обов'язків у сім'ї» .</p>	<p>економного споживання електроенергії, води, тепла;</p> <ul style="list-style-type: none"> - знає про бережливе ставлення до своїх та чужих речей; - розуміє, як за допомогою дорослого створювати речі своїми руками, в тому числі зі старих речей. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за допомогою дорослого розрізняти потрібні витрати і зайві; - виконувати свої невеликі постійні обов'язки у сім'ї. - проявляти зацікавленість деякими видами рукоділья. 	<ul style="list-style-type: none"> • формування потреби контролювати та оцінювати власні дії; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вміння робити в команді; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті.
<p>Суспільний добробут. Життя у суспільстві. Що таке суспільний добробут. Вміння поводитись у соціумі, звертатися по допомогу до інших і надавати посильну допомогу самому. Допомога людям з боку суспільства.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про суспільний добробут; - визначає за допомогою вчителя складові суспільного добробуту (рівень життя людей, умови життя людей); 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування поняття суспільний добробут; • формування уявлень про поняття волонтерство; • стимулювання активності в спілкуванні; • заохочення до участі у житті

<p>Громади та волонтерські організації для підтримки людей у своїй місцевості. <i>Особистий внесок у життя громади.</i> Допомога іншим, добросусідство. Волонтерство.</p>	<p>вчителя. Онлайн-перегляд «Життя у соціумі».</p>	<p>- має уявлення про правила співжиття у громаді і значення взаємодопомоги один одному; - розуміє і може пояснити поняття «добре» і «погано»; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя поняття слова «волонтерство»; - має уявлення про місцеві волонтерські організації, де може отримати допомогу. Учень/учениця уміє: - звернутися по допомогу в разі потреби; - надати невелику допомогу іншим людям у разі потреби.</p>	<p>громади; • формування потреби контролювати та об'єктивно оцінювати власні можливості та дії; • формування потреби цінувати людське життя та допомагати один одному; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вміння робити в команді.</p>
--	--	---	--

6 клас

Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
БАЗОВІ ПОНЯТТЯ («Що потрібно людині для щасливого життя»)			
<p>Вступ: основні поняття. Базові потреби людини для її благополуччя: здоров'я, безпека, добробут. <i>Безпека</i> – відчуття захищеності через відсутність різних небезпек у середовищі проживання людини та для її життєдіяльності. <i>Добробут</i> – матеріальний достаток, майно, заможність. <i>Здоров'я</i> – відчуття благополуччя, яке складається з: дужого тіла, яке справно працює і не хворіє; гарного душевного самопочуття, світлих і радісних думок, гарних стосунків з іншими людьми. <i>Що таке здоровий спосіб життя.</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Колективне обговорення «Здоровий спосіб життя». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення і може пояснити за допомогою вчителя поняття «безпека», «добробут», «здоров'я»; - розуміє значення здоров'я для людини; - має уявлення про складові здоров'я; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя складові здорового способу життя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування уявлень про основні поняття курсу «безпека», «добробут», «здоров'я»; • формування уявлень про здоров'я та його складові; • розвиток мислення на основі порівняння базових потреб людини для її благополуччя; • розвиток зв'язного мовлення при позначенні основних складових здорового способу життя.
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»			
«ТІЛЕСНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВЕ ТІЛО»)			
<p>Життя у чистоті. <i>Позитивні звички щодо дотримання чистоти «знизу».</i> Правила дотримання інтимної</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри.</p>	<p>Учень/учениця: - знає і розуміє значення чистоти статевих органів для здоров'я людини,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання інтересу і відповідального ставлення до збереження власного здоров'я; • розвиток пізнавальної активності;

<p>гігієни у дівчат і хлопців. <i>Переваги відповідального ставлення до свого здоров'я</i> (надавати пріоритет професійному консультуванню та своєчасній профілактиці, щоб вчасно виявити перші ознаки хвороби, призначити своєчасне та ефективно лікування, запобігти розвитку складних ускладнень, покращити якість життя чи навіть зберегти життя). <i>Відвідування гінеколога (дівчатами) і уролога (хлопцями)</i> для контролю стану жіночих/чоловічих статевих органів, їх регулярного обстеження з метою лікування наявних захворювань, запобігання можливих ускладнень. <i>Правила відвідування лікаря та поведінки на прийомі у лікаря.</i></p>	<p>Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: «Чистота внизу» Моделювання ситуації «На прийомі у лікаря». Набуття досвіду щодо одержання медичних послуг в процесі ознайомлення з діяльністю лікарів різного профілю.</p>	<p>- має уявлення про способи підтримання чистоти статевих органів; - -ознайомлений з видами медичних послуг, які може надати гінеколог чи уролог; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя як записатися на прийом до лікаря і правильно підготуватися до нього; - за допомогою наочності може розповісти про правила інтимної гігієни. Учень/учениця уміє: - правильно підтримувати інтимну гігієну; - розумно підготуватись і поводитись на прийомі у лікаря.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування уявлень щодо послуг гінеколога і уролога; • формування і збагачення уявлень про гігієну ротової порожнини; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного монологічного мовлення шляхом короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування комунікативної культури; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
<p>Життя у злагоді з природою. <i>Екологічно чисті природні умови для життя людей</i> (чисте повітря, наявна і чиста вода, наявність зелених насаджень і чисте повітря, родюча і чиста земля. <i>Значення води для життя і здоров'я людини.</i> Уявлення про користь чистої води і негативні</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про екологічно чисті та забруднені, непридатні для життя природні умови; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя шкоду від вживання забрудненої води для здоров'я і працездатності людини; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя значення води для життя</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про придатні умови для життя людини; • розвиток мислення шляхом аналізу добутих знань про організацію життєдіяльності і створення мікроклімату в приміщенні; • формування причинно-наслідкових зв'язків між чистотою довкілля і здоров'ям людини; • розвиток пізнавальної активності;

<p>наслідки вживання забрудненої води. Необхідність очищення води для її вживання людиною (можливі способи і побутові прилади для цього). Шкода пластикових пляшок для здоров'я людини і екології довкілля. Безпечне використання пластикових пляшок (не пити з пластикових пляшок, а наливати у стакан, не використовувати їх багато разів поспіль, замінити на екопляшки). Планета – мій дім: сміття посортуємо – природу врятуємо.</p> <p><i>Безпечне використання природних факторів (води) для оздоровлення організму.</i></p> <p>Правила загартовування водою. Правила культурного і безпечного купання в басейні та природних водоймах (пройти огляд лікаря перед купанням; купатися в спокійну безвітряну погоду, при комфортній температурі (води – не нижче +18°C, повітря – не нижчою +24°C); через 1,5–2 години після прийняття їжі; помити тіло перш, ніж зайти в басейн, не мочитися у басейн чи водойми, не перебувати у басейні довгий час, щоб запобігти</p>	<p>вчителя користі чистої води та водних процедур для підтримки здоров'я та лікування.</p> <p>Практична робота: «Мінеральні води України», «Сортуємо сміття».</p> <p>Моделювання ситуацій «Купаємось на річці/у басейні».</p>	<p>людини та її оздоровлення;</p> <ul style="list-style-type: none"> - знає і може розповісти за допомогою вчителя правила загартовування водою; - за допомогою наочності може розповісти про шкоду пластикових пляшок для здоров'я людини і екології довкілля. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримуватись правил безпечного вживання води з пластикових пляшок; - дотримуватись правил безпечного і культурного купання в природних водоймах і басейні; - розумно і безпечно застосовувати водні процедури для оздоровлення; - сортувати сміття; - правильно вести себе на природі, дотримувати чистоту природного довкілля. 	<ul style="list-style-type: none"> • збагачення уявлень про здоров'я; • розвиток зв'язного мовлення; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
---	---	--	---

<p>переохолодженню; у природних водоймах варто знаходитись не більше 15 хвилин і після відпочити в тіні, а не бути на сонці).</p> <p><i>Значення води (водолікування) для оздоровлення організму та профілактики захворювань.</i></p> <p>Уявлення про мінеральні води України та корисні природні джерела місцевості. Особливості застосування мінеральної води з лікувальною метою. Користь, призначення та безпека застосування води та водних процедур для підтримки здоров'я і лікування (сольові промивання носа, сольові чи хвойні ванни для заспокоєння перед сном, обтирання холодною водою та ін.).</p>			
<p>Життя у русі.</p> <p><i>Преваги активного способу життя (збереження здоров'я, довголіття, покращання здатності до навчання та працездатність) порівняно з малорухливим способом життя (який руйнує організм людини і прискорює його старіння).</i></p> <p><i>Шкідливі наслідки малорухливого і сидячого способу життя для внутрішніх органів (порушення</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя шкоди сидячого способу життя і користі</p>	<p>Учень/учениця</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про переваги активного способу життя; - розуміє наслідки малорухливого способу життя для внутрішніх органів; - за допомогою наочності може розповісти про види рухової активності. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримуватися правил рухливого способу життя для 	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання мотивації до активного способу життя; • формування і збагачення уявлень про здоров'я та способи його підтримання; • розвиток сприймання та мислення на основі формування вмінь визначати руйнівний вплив на здоров'я людини малорухливого способу життя; • формування причинно-наслідкових зв'язків між руховою активністю

<p>роботи шлунково-кишкового тракту, запори; застій венозної крові в малому тазу, що призводить до розвитку дуже неприсмної хвороби – геморою; жовчо- та сечокам'яна хвороби). <i>Рухова активність для здоров'я нирок та інших внутрішніх органів</i> (вправи, які допомагають уникнути застійних процесів, стимулює водний та сольовий обмін – вправи для зміцнення черевної стінки, розтяжки, асани з йоги, прогини, бічні нахили, балансир тощо).</p>	<p>різних видів рухової активності для здоров'я внутрішніх органів. Практична робота зі створення колажу «Вправи для здоров'я внутрішніх органів» Моделювання і порівняльний прогноз ситуації щодо стану здоров'я внутрішніх органів у дитини, яка мало рухається та у дитини, яка веде активний спосіб життя. Набуття досвіду щодо рухливих вправ, які допомагають уникнути застійних процесів.</p>	<p>збереження здоров'я; - пояснювати за допомогою вчителя наслідки недотримання рухливого способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах.</p>	<p>людини та її здоров'ям; <ul style="list-style-type: none"> розвиток усного монологічного мовлення шляхом короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; розвиток соціально цінних якостей особистості; природничих та екологічних компетентностей. </p>
<p>Здорове харчування. <i>Значення овочів і рідкої їжі</i> (перших страв) для здоров'я органів травлення (роботи печінки, кишечника, запобігання запору і метеоризму). Корисні овочі свого краю (гарбуз, буряк, капуста, морква та ін.). Корисна зелень (петрушка, кріп, шпинат, салат). Корисні перші страви (суп, борщ, окрошка тощо). <i>Дієта при розладах видільної системи</i> (роботи нирок і сечового пухиря), проблемах з</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Ознайомлення з демонстраційними матеріалами різних видів корисних овочів і страв із них, лікарських трав. Практична робота: за</p>	<p>Учень/учениця: - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя значення овочів і рідкої їжі; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя користь і шкоду різної їжі і різних способів її приготування для здоров'я органів травлення; - за допомогою наочності може розповісти про корисні овочі і лікарські рослини для органів травлення; - знає як дотримуватися правил вживання їжі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Виховання відповідального ставлення до вибору їжі для збереження здоров'я; формування уявлень про гігієну харчування; формування уявлень щодо правил споживання їжі; розвиток пізнавальної активності; розвиток наочно-образного мислення на основі усвідомлення знань про корисні і шкідливі страви та рослини; збагачення активного словника новими поняттями;

<p>кишечниках (закрепах). <i>Корисні трави (відвари, чаї) для гарної роботи нирок, сечового міхура:</i> <i>Правила вживання їжі:</i> не їсти дуже гарячий суп чи дуже холодну окрошку.</p>	<p>допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню овочів і лікарських рослин, створення гербарію і альбомів з рецептами корисних страв, «Приготування трав'яного чаю». Моделювання рольових ситуацій щодо гігієни і дієтичного харчування.</p>	<p>Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил поведінки за столом під час їди; - дотримуватись правил споживання їжі та розумних обмежень для підтримання здоров'я органів травлення; - розпізнавати корисні і шкідливі продукти харчування; - розумно вживати лікарські рослини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> розвиток зв'язного мовлення; формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей формування елементарної дослідницької компетенції.
<p>Профілактика захворювань. <i>Профілактика кишкових інфекційних захворювань</i> (дотримуватись правил особистої гігієни; регулярно мити руки, посуд та харчові поверхні, мити овочі та фрукти перед їх вживанням; тримати сирі продукти (м'ясо, птицю, рибу) при їх покупці та зберіганні окремо від готових продуктів; охолоджувати або заморожувати продукти, що швидко псуються, протягом двох годин після їх купівлі або приготування; безпечно розморожувати продукти – у холодильнику; не вживати прострочені і зіпсовані продукти). <i>Профілактика зараження</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя негативних наслідків зараження людини інфекцією чи глистами. Практична робота: виклик швидкої допомоги, «Оцінка придатності води для вживання», «Способи знезараження води в домашніх умовах» Моделювання ситуації</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про негативні наслідки інфекційного зараження організму; - знає прилади та способи знезараження води вдома; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя вплив забрудненої води та пластикових пляшок на організм людини; - за допомогою наочності може розповісти про правила зберігання і розмороження продуктів; - знає і може розповісти за допомогою вчителя з опорою на наочність правила запобігання зараження глистами чи інфекцією. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил безпечного вживання води; - оцінити придатність води для</p>	<ul style="list-style-type: none"> Виховання відповідального ставлення до збереження свого здоров'я; збагачення уявлень про заходи забезпечення себе від зараження глистами та інфекцією; розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків впливу зараження глистами та інфекцією на організм; розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; формування елементарної дослідницької компетенції; формування та розвиток основних

<p><i>глистами.</i> Ознаки зараження глистами (біль в животі, різні порушення травлення і апетиту; сухий кашель, задишка, спазм бронхів; збільшення розмірів печінки та селезінки; підвищена стомлюваність, порушення сну, надмірна дратівливість або апатія). Правила попередження глистів (мити руки після приходу з вулиці та контакту з домашніми тваринами; не вживати недоварене м'ясо і рибу; ретельно мити овочі, фрукти, ягоди та зелень; використовувати воду тільки з перевірених джерел; запобігати появі мух та інших комах в приміщеннях та ін.).</p> <p><i>Профілактика інфекційних захворювань шкіри</i> (лишаю, фурункулів, наривів та ін.: дотримуватись правил особистої гігієни; мити руки після контакту з хворими тваринами; слідкувати за чистотою шкіри, регулярно митися і змивати піт; обробляти садна та пошкодження шкіри, щоб не було гнійного запалення, не видавлювати прищі; носити зручний одяг, який не натирає шкіру; повноцінно харчуватись і</p>	<p>«Правильно зберігаємо продукти».</p>	<p>вживання; - дотримуватись правил особистої гігієни та збереження харчових продуктів.</p>	<p>природничих та екологічних компетентностей;</p>
---	---	---	--

<p>вживати вітаміни).</p> <p><i>Оцінка придатності води для вживання</i> (за кольором та запахом). Ознаки непридатної для вживання води (якщо потрусити пляшку з водою, на її поверхні залишається піна; забарвленість води; неприємний чи підозрілий запах (хімічний, бензиновий та ін.). Способи знезараження води в домашніх умовах: кип'ятіння (щонайменше 10 хвилин); використання побутових фільтрів води; додавання – спеціальних таблеток з активним хлором, активованого вугілля (5 таблеток на 1 л), марганцівки (кілька кристаликів на 1 л, до блідо-рожевого кольору води), в крайніх випадках можна взяти спиртовий розчин йоду (3-4 краплі на 1 л).</p>			
«ДУШЕВНЕ І ДУХОВНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВА ДУША І ЗДОРОВИЙ ДУХ»)			
<p>Емоційне благополуччя. <i>Власне емоційне благополуччя.</i> Важливість розуміння своїх переживань для з'ясування своїх істинних потреб. Вплив емоцій на роботу органів тіла (гнів послаблює роботу печінки, занепокоєння – шлунку, горе – легень, стрес – серця тощо).</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота:</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про вплив емоцій на роботу органів тіла; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя вплив тривалих негативних емоцій на появу захворювань; - ознайомлений з поняттями «емоції», «настрій», «почуття»,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (душевного) здоров'я; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за власними емоціями і почуттями, сенсорним станом; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного

<p>Зв'язок тривалості негативних емоцій і появи можливих захворювань (страх – захворювання нирок, нетерплячість – панкреатит чи діабет, розгубленість – безсоння тощо). Коригувальні емоції (напруження – розслаблення, страх – душевна рівновага, гнів – співчуття, розгубленість – спокій та ін.). Розвиток вміння розпізнавати прояви емоцій на обличчі (мімічні вираження базових емоцій: радості, злості, страху, суму, здивування, спокою).</p> <p><i>Що допоможе підтримувати емоційне благополуччя:</i> розтягування, яке знімає накопичене напруження в м'язах.</p> <p>Регуляція емоцій. Методики розслаблення тіла: акуратне розтягування груп м'язів (з не порушеною функцією) і відчуття, як вони поступово розслабляються (вправи з суглобової гімнастики, техніки цигун, гімнастики стоп, слов'янської гімнастики, технік лікування положенням).</p> <p><i>Арттерапія</i> (як спосіб зняття емоційної напруги та тривожності, покращення</p>	<p>«Вимірювач настрою».</p> <p>Практичні вправи на релаксацію: вправи на розтягування м'язів; ліплення.</p> <p>Моделювання ситуації «Щось тебе тривожить. Як будеш намагатись оволодіти своїми емоціями?».</p> <p>Набуття досвіду щодо технік і способів саморегуляції власного емоційного стану.</p>	<p>«тривожність», «релаксація» та назвами для позначення базових емоцій;</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про вміння володіти собою та різні техніки заспокоєння; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати власні емоції як позитивні та негативні; - визначати власний емоційний стан та розуміти його причини за допомогою питань вчителя; - за допомогою наочності і вчителя розрізнити базові емоції за їх фізичними проявами; - володіти базовими техніками і методами арттерапії для саморегуляції емоцій і зняття стресу. 	<p>сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між емоціями та їх впливом на органи тіла; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • набуття практичного досвіду застосування технік емоційної саморегуляції; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь збереження психічного здоров'я у складні часи; • формування вміння володіти собою; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих, соціальних та культурних компетентностей.
---	---	--	---

<p>психоемоційного стану через звернення уваги дитини до сенсорних відчуттів): ліплення (з глини, воску, пластиліну, солоного тіста тощо).</p> <p><i>Самоконтроль.</i> Використання «Вимірювача настрою» для визначення свого емоційного настрою та прослідковування поступовості у його зміні. Аналіз мімічних проявів емоцій та встановлення причинно-наслідкових зв'язку між настроєм та подіями, які вплинули на нього. Правило «Стоп!» (щоб не дати дитині вибухнути емоціями, наприклад, коли вона починає злитися тощо, а повернути її увагу до її власних переживань).</p>			
<p>Здорове мислення. Виховання моральних якостей дитини, що сприяють формуванню <i>гуманної поведінки</i> і гуманістичної спрямованості їх спілкування.</p> <p>Чистота думок (її важливість з огляду на те, що думки – насіння всіх дій; відповідно: чисті думки – гарні дії, погані думки – погані дії). Уявлення про чисті (світлі) і брудні (темні) думки (чесний / брехливий (підступний), добрий / злий, ласкавий / гнівливий</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя і народної мудрості шкоди негативних думок та</p>	<p>Учень/учениця</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про значення гарних, світлих думок для якісного життя людини; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя важливість чистих думок для налагодження стосунків з іншими; - ознайомлений з назвами для позначення якостей характеру; - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо тієї чи 	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (ментального) здоров'я, життєлюбності та позитивних якостей характеру; • заохочення дитини йти по життю зі спокійним розумом і спокійною совістю; • збагачення уявлень щодо національних та культурних цінностей українського народу; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за власними

<p>(грубий), щедрий / жадібний, себелюбний (егоїст – той, хто вважає, що всі інші для нього) / альтруїст (той, хто для інших), щиросердий / нещирий (фальшивий, удаваний), лихослов та ні, заздрісний та ні тощо). Приклади зв'язку дій учнів та їх думок в різних життєвих ситуацій. Користь гарних думок (про себе та інших) для настроювання на гарні дії: гуманне сприймання іншої людини як людини (незалежно від її кольору шкіри, статі, раси та віросповідання) сприяє миру, віра у свої можливості і наполегливість у розвитку власних умінь сприятимуть життєвому успіху.</p>	<p>користі здорових думок для подолання життєвих проблем. Практичні вправи: створення колажу «Світлі (чисті) думки і темні (брудні) думки». Моделювання ситуацій і «Ти злишся. Що ти думаєш про цю людину? А може він кращий, ніж ти думаєш?». Набуття досвіду щодо зміни думок з негативних на позитивні для кращого вирішення життєвих проблем.</p>	<p>іншої вади чи чесноти людини; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - оцінювати власні думки як гарні (світлі, чисті мотиви) та погані (темні, брудні мотиви); - за допомогою запитань вчителя визначати власні негативні думки і знаходити для них альтернативні, більш позитивні варіанти; - за допомогою вчителя розрізняти та оцінювати якості характеру як позитивні і негативні; - гуманно ставитись до інших, не зважаючи на їх расові чи культурні відмінності.</p>	<p>думками; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • розвиток позитивного мислення шляхом прогнозування власного кращого майбутнього; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями та думками; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь збереження психічного (ментального) здоров'я у несприятливих, тривожних часах; • формування та розвиток основних соціальних та культурних компетентностей.</p>
«СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВІ СТОСУНКИ З ЛЮДЬМИ»)			
<p>Життя у мирі та злагоді з оточуючими. <i>Доброчливість</i> (уявлення про важливість проявляти турботу про інших і того, що співпереживання стосується не того, що «я» хочу, а того, що</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення доброзичливості я для розуміння людьми один одного і побудови гарних стосунків; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя що є</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання доброзичливості і турботливого ставлення до психічного (душевного) здоров'я навколишніх; • заохочення дитини бути уважними до навколишніх, до сприймання і спостереження за емоціями і

<p>хоче та потребує інша людина, тому будь-які дії, які «я» вживаю або пропоную, повинні давати їй користь): «Дбати не лише про себе, а й турбуватися про інших». Розуміння, що співпереживання важливе не лише в складній для людини час, будь-які прояви доброти значно покращують день.</p> <p><i>Слухання (складання) терапевтичних історій: «Що є доброта?»</i> (вислухати іншого; пробачати помилки іншому; погратися з братиком/сестричкою; піклуватися про тих, хто поруч – погодувати тварину (вдома і на вулиці), доглянути за рослинами, допомогти прибрати, надати допомогу чи послугу хворому, слабкому і немічному старому тощо). Види допомоги (старшому, хворому, людині похилого віку, молодшому).</p> <p><i>Розвиток емпатії (здатності розуміти думки і почуття інших)</i> у контексті комунікації з однокласниками та умінь дитини: міркувати і наводити різні можливі причини чи мотиви почуттів та дій інших людей, розглядати різні точки</p>	<p>вчителя.</p> <p>Практична робота: складання книжечки «Що є доброта».</p> <p>Ігри для емоційного зближення та поєднання дітей у групі.</p> <p>Моделювання ситуації, у якій дитина мусить попросити допомогу у однолітків «Я боюсь собаки. Проведи мене». Набуття досвіду щодо вміння проявити турботу про інших.</p>	<p>доброзичливість та її прояви;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлений з поняттями «доброзичливість», «турбота»; «співпереживання», «емпатія». - визначає та може пояснити за допомогою вчителя можливі причини емоцій та думок інших; - має уявлення про правила допомоги іншим; - має уявлення як попросити про допомогу; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розрізнявати за допомогою вчителя емоції інших людей за їх фізичними проявами; - оцінювати за допомогою вчителя емоції інших як негативні чи позитивні; - користуватись допоміжними інструментами для розрізнення емоційних станів інших; - вміти виявити турботу і доброзичливість у адекватний спосіб. 	<p>почуттями навколишніх;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження можливих причин почуттів та мотивів дій інших людей; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між власними діями та їх впливу на емоції інших людей; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • розвиток емоційного сприймання; • набуття практичного досвіду проявляти турботу про тих, хто її потребує і після їх дозволу; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь виявити доброзичливість до навколишніх; • збагачення уявлень щодо цінностей українського народу (співпереживання, бажання допомогти та ін.); • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних
--	--	---	--

<p>зору (наприклад: «Що відчуває Света, коли поруч йде собака і голосно гавкає? (Вона боїться). Це справді трохи лякає, хоч собака маленька і симпатична. Як можна допомогти Светі? (Взяти її за руку і тримати, поки собака не пройде)», «Що відчуває Катруся після того, як Марина забрала її ляльку? (Вона дуже сумна/ сердита). Що слід зробити Марині, щоб Катруся не сумувала (сердилась)? (Вибачитись і віддати ляльку / попросити пограти з лялькою разом)» тощо); використовувати «Я»-повідомлення («Мені не подобається, коли ти кричиш на мене / б'єш. Мені боляче»).</p> <p><i>Правила допомоги іншим</i> (перш, ніж допомагати, слід перепитати чи потребує людина допомоги, допомагати людині після її згоди людини чи якщо вона попросить про допомогу; важливо запитати як допомогти людині, чого вона потребує в цій ситуації; не втручатися в життя інших, якщо людина відмовилася від допомоги). Можливі прояви доброзичливості до однолітків (адекватні до розглянутих життєвих ситуацій).</p>			<p>комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
--	--	--	---

<p><i>Вміння просити підтримку у школі (з боку однолітків): відкрито розказати про свої переживання і висловити свої прохання і претензії («Я тебе прошу, більше мене не штовхай! (не кричи на мене!)»).</i></p> <p><i>Ігри для емоційного зближення та поєднання («Добрий бегемотик» тощо).</i></p>			
<p>Культура спілкування. Розмова – ключ до спілкування з іншими людьми. Уявлення про моделі комунікації: 1) Хто говорить? 2) Що говорить? 3) Кому говорить? 4) Для чого говорить (якого ефекту очікує)? Що може потребувати чи бажати людина від іншого: бути залученим до товариства (потреба у прив'язаності до людей); вплинути (командувати, контролювати тощо) на іншого, щоб він змінився; спільно попрацювати, розважитись чи відпочити (потреба у емоційної залученості). Прояви цих потреб у поведінці людей (типові схеми: готовність зближуватися з людьми або уникати їх; боротися, домінувати чи підкорятися; спільно взаємодіяти чи діяти самому).</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя способів познайомитися, розпочати гру і залучити інших до неї. Практична робота: «Покажи емоцію (через доторки/позу тіла)». Моделювання ситуації бесіди зі співрозмовником на задану тему. Набуття досвіду щодо використання невербальних способів</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про різні форми спілкування; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя особливості спілкування без слів; - за допомогою наочності може розповісти про способи спілкування без слів; - має уявлення про спосіб розпочати задати питання; - має уявлення про правила ведення та підтримання бесіди; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - за допомогою вчителя розпізнавати виражені у позі та доторках емоції та настрої; - за допомогою спрямовуючих питань вчителя вести бесіду з однолітками.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування комунікативної культури; • збагачення уявлень щодо національних та культурних особливостей невербальної комунікації; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом спостереження за позою і доторками інших людей та розпізнавання переданої у невербальний спосіб інформації; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння поз і доторків та пов'язаних з ними емоціями; • розвиток способів невербальної передачі повідомлення; • розвиток комунікативних вмінь вести бесіду, по черзі говорити і ставити один одному питання; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та

<p><i>Спілкування без слів через доторки та розуміння пов'язаних з ними емоцій (рукостискання – передає довіру, повагу, подяку тощо, але надмірно сильний потиск рук може бути демонстрацією сили; обійми з рідними та близькими – вияви радості, співчуття та прихильності; ніжний дотик до руки – сигнал заохочення; поплескування по спині – вияви підтримки; якщо хтось крутить руки під час розмови – він бажає її уникнути або почуває провину; якщо людина використовує багато широких жестів – вона хвилюється чи невпевнена тощо).</i></p> <p><i>Спілкування мовою тіла та розуміння виражених у позі емоцій та настрою (якщо людина відкинулася назад від співбесідника, схрестила руки на грудях або відвернулася / повернулася потилицею – вона не бажає розмовляти; якщо людина повернулася або нахилилася вперед до співрозмовника, сидить у розслабленій та відкритій позі – вона хоче взаємодіяти; людина тремтить – вона боїться,</i></p>	<p>спілкування та навичок задавати питання.</p>		<p>культурних компетентностей;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток емоційного сприймання; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці
--	---	--	---

<p>тріпотить віями – ось-ось заплаче; здригання тілом може говорити про відразу, переляк чи сором'язливість, як-от: «Ой, я зробив щось не так»).</p> <p>Розвиток навичок задавати питання та підтримувати розмову (бесіду): задавати питання «Як справи?» та питання згідно теми бесіди, утримувати увагу на темі розмови (не перескакувати на іншу тему), слухати співрозмовника не перебиваючи, розуміти, що співбесідник договорив, вести почерговий діалог.</p>			
<p>Дружна спільна діяльність у команді.</p> <p>Уявлення про конфлікт та його причини. Погляд на конфлікт як на зіткнення протилежних інтересів людей, їх поглядів чи прагнень. Уявлення про можливі причини конфлікту: ділення чогось (матеріальних благ («Бери свої цяцьки, віддавай мої ляльки, і будемо квити»)), лідируючого положення, визнання (слави, популярності); невідповідність поведінки однієї людини рольовим очікуванням іншої ("А</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя і народної мудрості користі дружної співпраці та шкоди сварок і чвар людей між собою. Практична робота із складання колажу</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про конфлікт як зіткнення протилежних інтересів людей; - ознайомлений з можливими причинами конфлікту; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви поведінки, які заважають злагодженій роботі групи і викликають сварки; - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо користі спільної праці і шкоди чвар; - за допомогою наочності може 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування вміння дружно робити в команді; • виховання ввічливого і поважливого ставлення до інших членів команди; • заохочення дитини до дружної спільної співпраці з іншими; • збагачення уявлень щодо національних та культурних цінностей українського народу; • спрямування дитини до спостереження за власною поведінкою та її адекватної самооцінки; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження

<p>ще друг називається"); поведінкові прояви («непомічання» людини іншими, хтось ставить надмірні амбіції вище інтересів групи, не виконання обіцянок тощо); несумісність людей за характером (тихоня і активний, відкритий і закритий тощо: «Олію з водою ніколи не погодиш»). Розуміння конфлікту як чвари чи суперечки, що загрожує ускладненням, але ще не є сваркою. Важливість вчасно вирішити конфлікт, щоб не доводити його до сварки (розради, гризні: «Гризуться, як собаки за кістку», «Не бурчи, а ліпше навчи»), або ще гірше – до скандалу (образ, ганьби, бешкету, бучі: «Язиком мели, а рукам волі не давай»).</p> <p><i>Стратегії налагодження співпраці.</i> Що допомагає спільній роботі та уникненню конфліктів – створення загальної атмосфери в колективі поваги один до одного, коли одна людина не ставить себе вище за інших; вміння бути неконфліктним і стати вище особистих симпатій та антипатій заради справедливості та</p>	<p>«Причини конфлікту», Моделювання ситуації конфлікту та його оминання. Набуття досвіду щодо стратегій налагодження співпраці і уникання сварок.</p>	<p>розповісти про стратегії налагодження співпраці; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - оцінювати прояви власної поведінки як таку, що сприяє співпраці чи руйнує її; - за допомогою запитань вчителя знаходити інші, більш підходящі варіанти поведінки для налагодження співпраці з іншими; - за допомогою вчителя розпізнавати можливі причини конфлікту; - поважати інших і не бути конфліктним.</p>	<p>причин власних почуттів та дій;</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між проявами поведінки та її впливом на ефективність спільної роботи та емоційний комфорт групи; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь без конфліктів взаємодіяти з іншими; налагоджувати і підтримувати ефективну взаємодію з іншими та спільно вирішувати проблеми; • спрямування дитини на створення і збереження позитивного настрою у колективі; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей
--	---	--	--

<p>збереження спокою в колективі; вміння управляти своїми емоціями. Розуміння, що конфліктним людям важко жити з людьми («І баран буцне, як зачепиш», «Не вдавайся в сварку, бо будеш битий», «Нащо з тим миритись, хто охочий сваритись»), тому слід вчитися миролюбності ("Будьте у мирі з усіма людьми, якщо це можливо з вашого боку").</p> <p><i>Розвиток вміння ухилятися та оминати конфліктів:</i> перш ніж говорити, спочатку думати, а іноді у суперечці важливіше замість з запалом доводити свою правоту вміти промовчати («Уста дурного йдуть у сварку (Притчі 18:6), "Покинь сварку раніше, ніж розгорілася вона..." (Притчі 19:3), "Честь для людини – відстати від сварок, а всякий дурень задерикуватий" (Притчі 20:3), «Як свої губи не затримасш, то з чужих почувеш», «Криком справи не досягнеш»).</p>			
<p>Протидія негативному впливу інших людей. Протидія залякуванню та погрозам (застосувати насилля). Уявлення, що ніхто не має права принижувати особисту гідність.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення що ніхто не має права принижувати особисту гідність; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя, які дії інших</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування вміння протидіяти агресії інших; • Виховання сміливості у захисті своїх прав та особистісних границь; • виховання відповідального ставлення до вибору кола друзів;

<p>Важливість захищати свої права і не дозволяти стороннім порушувати їх (адже права інших людей не вище за власні), не допускати порушення своїх особистих границь (терпіти безпідставні скарги, дискомфорт і агресію з боку інших людей, легко віддавати своє, якщо цього хочуть інші, допускати втручання інших у свої думки і навіювати на погані вчинки, бути жертвою та дозволяти іншим використовувати себе для вирішення їхніх потреб). Сміливість не терпіти знуцання, захистити свою потребу у безпеці та звернутися по допомогу («Легко того бить, хто не борониться», «На силу знайдеться інша сила»), щоб повернути собі контроль за своїм життям.</p> <p><i>Розвиток вміння сказати «Ні» і висловити свої претензії чесно та відкрито: не замовчувати свої почуття і емоції; не ігнорувати свої власні потреби, а визначити їх і акцентувати на них увагу; відстоювати власну думку і цінності; говорити заперечення, стоячи прямо (не в затиснутому положенні тіла) і дивлячись</i></p>	<p>запитання за допомогою вчителя.</p> <p>Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя і народної мудрості причин і вад характеру, які заважають встановленню / налагодженню стосунків з іншими.</p> <p>Практична робота зі створенню колажу «Чого не можна терпіти від інших»</p> <p>Моделювання ситуації «Твої особисті границі порушені. Що ти будеш робити для захисту своїх прав?»</p> <p>Набуття досвіду щодо самоадвокатування та вміння казати «ні».</p>	<p>людей порушують його права як особистості;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлений з назвами особистісних якостей; - за допомогою наочності може розповісти, яких компаній людей слід стерегтися; - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо чеснот і вад друга; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що порушують права і особистісні границі інших; - протидіяти залякуванням та погрозам і звертатися по допомогу у разі потреби; стояти - за допомогою вчителя оцінює прояви поведінки інших як агресивні чи ні. 	<ul style="list-style-type: none"> • збагачення уявлень щодо національних та культурних цінностей українського народу; • формування умінь надавати об'єктивну самооцінку; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання та оцінювання особистісних якостей та проявів поведінки інших як позитивні чи негативні; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між колом спілкування та якістю життя; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних соціальних та культурних компетентностей
--	---	--	---

<p>кривднику прямо в очі («Ні. Я забороняю тобі штовхати мене. Не можна ображати інших», «Бійка до добра не приводить»), або попередження («Бійкою правий не будеш», «Я тебе не боюсь. Я забороняю тобі до мене підходити. Інакше я звернусь по допомогу до ...»).</p> <p><i>Розвиток навички самоадвокотування у разі потреби в допомозі (допоможіть, подзвоніть моїй мамі тощо).</i></p> <p><i>Важливість розумно обирати коло спілкування і стерегтися лихих людей («Бійся не чорта, а лихого чоловіка», «Козла бійся спереду, коня – ззаду, а лиху людину – з обох боків»).</i></p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ»			
<p>Безпека у школі. Місця підвищеної небезпеки в школі. Техніка безпеки в школі. Правила безпеки для дітей в школі.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Колективне обговорення «Правила безпечної поведінки у школі». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Екскурсія по школі і території навколо.</p>	<p>Учень/учениця - знає місця підвищеної небезпеки у школі і розуміє в чому вона полягає; - розуміє і може пояснити за допомогою вчителя правила техніки безпеки і. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил поведінки в школі і безпечного поводження в місцях підвищеної небезпеки.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування понять «безпека» та «небезпека»; • формування уявлень про техніку безпеки; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Безпека у побуті <i>Безпека середовища</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення.</p>	<p>Учень/учениця: - розпізнає за допомогою вчителя</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування понять «безпека» та «небезпека»;

<p>проживання людини від екологічних небезпек. Забруднення природних умов (повітря, води, земля). Можливі аварійні небезпечні ситуації (задимленість і задушливість повітря через лісову пожежу чи горіння торф'яників, отруєння води тощо). Засоби безпеки (марлева пов'язка, закрити вікна вдома, вологе прибирання вдома). Способи оповіщення про небезпечні ситуації. <i>Правила безпечної користування газом у побуті.</i> Властивості природного газу (колір, запах тощо). Правила зберігання та розташування газових балонів у побуті. Дії у разі витоку газу. Отруєння газом. Домедична допомога при отруєннях газом. <i>Служба порятунку</i> (єдиний номер – 112). <i>Безпека житла людини</i> (тестери для води, повітря і ґрунту; фільтри води, очисники і зволожувачі повітря тощо).</p>	<p>Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: «Правила користування газом у побуті». Моделювання ситуації «Горять торф'яники поблизу твого міста. Повітря задимлене. Твої дії». Моделювання ситуації «Твої дії під час витоку газу».</p>	<p>різні небезпеки побутового походження, передбачає їх вплив на власне здоров'я та безпеку; - має елементарне уявлення про правила безпечної поведінки і дії у випадку аварійної ситуації; - знає правила користування газом у побуті; - називає властивості природного газу (колір, запах тощо); - знає правила користування газом у побуті; - знає основні правила використання газових приладів та відключення їх в разі необхідності; - визначає з допомогою вчителя власні дії у разі витоку газу; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - користуватися газовою плитою; - викликати необхідні рятувальні служби в разі необхідності; - дотримуватись правил безпеки у побуті.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування вміння орієнтуватися у аварійній ситуації у побуті, правил безпеки при користуванні газом у побуті; • виховання розумного ставлення до надзвичайних ситуацій, зберігаючи спокій та уникаючи паніки; • розвиток мислення на основі порівняння, класифікації та аналізу на основі вивчення властивостей природного газу; • розвиток зв'язного мовлення при позначенні дій у разі витоку газу і отруєнні газом; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • формування умінь робити в команді; • формування та розвиток основних природничих, екологічних та комунікаційних компетентностей; • формування умінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Пожежна безпека. Види пожеж. Причини їх виникнення. Способи гасіння невеликих пожеж. Правила поведінки під час пожежі.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення.</p>	<p>Учень/учениця: - визначає за допомогою вчителя та наочною опорою причини виникнення пожеж, способи гасіння пожеж;</p>	<p>Розширення понять «безпека» та «небезпека»; розширення понять про правила безпеки в побуті; розширення уявлень про пожежі та способи їх гасіння; розвиток мислення на основі</p>

<p>Самозахист під час пожежі. Засоби пожежогасіння.</p>	<p>Усні відповіді на запитання. Практичні вправи: виклик пожежної служби і швидкої допомоги. Моделювання ситуації «Самозахист під час пожежі», «Евакуація з класу».</p>	<p>- має уявлення щодо шляхів профілактики виникнення та розвитку пожежі; - ознайомлений з основними правилами пожежної безпеки; - визначає за допомогою вчителя негативні наслідки користування відкритим вогнем у обмеженому просторі; - знає як зателефонувати в пожежну службу та швидку допомогу; Учень/учениця уміє: - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - демонструвати елементарну модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами пожежної безпеки; - уміє самостійно зателефонувати в пожежну службу, викликати швидку допомогу.</p>	<p>формування умінь діяти в умовах небезпеки - пожежі; розвиток уваги при проведенні практичних вправ; формувати вміння робити в команді; формування та розвиток основних екологічних та соціальних компетентностей; формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>
<p>Безпека поведінки з людьми. Правила поведінки з незнайомими людьми. Захист від кримінальних небезпек Ризику проникнення в оселю зловмисників. Автономна ситуація. Правила поведінки в різних автономних ситуаціях .</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Моделювання ситуації: «Поведінка з незнайомими людьми», «Автономна ситуація».</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про можливі небезпечні злочинні дії незнайомих по відношенню для власного здоров'я та безпеки; - розпізнає і за допомогою вчителя та опорою на наочність може розповісти про небезпеки від незнайомих людей; - знає як звернутися чи покликати по допомогу в разі необхідності;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування вміння орієнтуватися у ситуації; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання та складання запитань, за незначною допомогою вчителя; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних

		<p>- знає простіші правила самозахисту під час надзвичайної ситуації.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <p>- демонструвати модель безпечної поведінки згідно з правилами в соціальному середовищі;</p> <p>- безпечно поводитись в громадських місцях та з незнайомими людьми. .</p>	компетентностей.
<p>Дорожня безпека. <i>Безпека руху пішохода.</i> Перехід дороги з трамвайними коліями. Рух біля залізничних колій. Облаштування залізничного переїзду. Правила поведінки біля залізничних колій. Перехід залізниці. <i>Безпека пасажира у громадському транспорті.</i> Особливості посадки та висадки з трамваю, зупинка якого знаходиться посеред вулиці. Правила посадки і поведіння у поїзді. Правила посадки і поведіння у міжміському автобусі. Правила поведінки і дії пасажира при ДТП (зіткненні з автомобілем, перекиданні, пожежі, падінні в воду).</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Дослідження рівня сформованості власних навичок учасника дорожнього руху. Моделювання ситуацій: «Я – пішохід. Перехід дороги з трамвайними коліями. Перехід залізниці», «Я – пасажир. Поводження у різних транспортних засобах», «Твоя поведінка у разі ДТП».</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>- визначає за допомогою вчителя потенційні небезпеки на дорозі для свого здоров'я;</p> <p>- моделює за підказками вчителя ситуації «я – пішохід», «я – пасажир»;</p> <p>- моделює за допомогою вчителя послідовність дій у небезпечних ситуаціях на дорозі та у разі ДТП;</p> <p>- приймає прості рішення щодо надання допомоги собі та іншим особам;</p> <p>- знає основні дорожні знаки;</p> <p>- знає і розуміє як звернутися до інших осіб чи до відповідних служб у разі необхідності.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <p>- застосовувати набуті знання та навички на практиці;</p> <p>- користуватися громадським транспортом;</p> <p>- застосовувати в реальному житті</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення вміння орієнтуватися у ситуації; • розширення уявлень про безпеку на дорозі; • формування навичок запам'ятовування та адекватного відтворення інформації; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • розвиток емоційного сприймання; • збагачення активного словника новими поняттями; • формування вміння робити в команді; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.

		правила для пішоходів; - викликати службу порятунку, поліцію та швидку допомогу в разі необхідності.	
<p>Безпека в природному довкіллі. Правила спілкування з тваринами у зоопарку. Заходи безпеки і правила підготовування тварин. Стихійні лиха. Надзвичайні ситуації в природі: посуха, виверження вулканів. Їх ознаки. Правила поведінки в небезпечних ситуаціях. Природні пожежі (характерні для своєї місцевості: торф'яні, підземні, лісові, степових та хлібних масивів). Причини їх виникнення. Правила поведінки в небезпечних ситуаціях. Сигнали попередження населення про надзвичайні ситуації. Аварійно-рятувальні служби. Організація рятувальних робіт. Правила відпочинку на природі для попередження виникнення пожежі. Перша допомога при опіках.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Екскурсія реальна/віртуальна до зоопарку/контактного зоопарку. Практичні вправи: «Виклик служби порятунку і пожежної служби». Модельовання ситуації «Підготовування тварин у зоопарку», «Пікнік на природі. Розпалювання і тушіння вогнища», «Ти побачив як починає палати ліс. Твої дії?».</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про небезпечність спілкування з дикими тваринами; - ознайомлений з ознаками і наслідками природних пожеж; - розповідає за запитаннями вчителя про правила поведінки у зоопарку та підготовування тварин; - має елементарне уявлення про способи безпечної поведінки під час виникнення небезпечних ситуацій природного походження та попередження природних пожеж; - має уявлення про сигнали попередження населення про надзвичайні ситуації. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил безпечного поводження під час природних пожеж; - дотримуватись правил відпочинку на природі для попередження пожеж; - дотримуватись правил безпечного поводження з тваринами у зоопарку; - самостійно зателефонувати в</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування вміння орієнтуватися у ситуації; • збагачення явлень про надзвичайні ситуації природного походження та правила спілкування з тваринами; • виховання розумного ставлення до надзвичайних ситуацій, зберігаючи спокій та уникаючи паніки; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак стихійних лих; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між надзвичайними ситуаціями та їх причинами; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання та складання запитань, за незначною допомогою вчителя; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних природничих, екологічних, комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.

		<p>службу порятунку і пожежну службу;</p> <p>- застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>	
<p>Безпека в надзвичайних ситуаціях воєнного характеру.</p> <p>Безпека сьогодення: мінна безпека, загроза ракетного удару, артобстрілу, інформаційна безпека. Основні правила поведінки в умовах воєнної небезпеки. <i>Інформаційна безпека під час війни.</i> Правила поведінки в інфопросторі і перевірки правдивості інформації. Чого не можна робити (знімати розміщення та пересування військової техніки та військових, місця вибухів та потрапляння снарядів та ін.). <i>Мінна безпека.</i> Що робити, якщо опинились поблизу вибуху. <i>Загроза артобстрілу.</i> Сигнал тривоги «Артобстріл». Формування навичок правильної поведінки на повітряну тривогу і загрозу артобстрілу. Які обстріли бувають (стрілецькою зброєю, мінометний та артилерійський) Правила поведінки під час артобстрілу. якщо обстріл застав у транспорті, на вулиці або</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Коллективне обговорення проблем воєнного часу очима дітей. Міні-практикум «Мінна безпека (сьогодення)». Модельовання ситуації: «Спілкування в соцмережі на тему війни», «Артобстріл. Твої дії».</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлений з воєнними небезпеками; - ознайомлений з наслідками надзвичайної ситуації, що обумовлена небезпекою; - ознайомлений з наслідками інформаційної війни, що ведеться у соцмережах; - розуміє і розповідає про основні правила поведінки в умовах воєнної небезпеки; - має елементарне уявлення про способи безпечної поведінки під час виникнення небезпечних ситуацій (повітряна тривога, загроза вибуху чи артобстрілу); - розповідає за запитаннями вчителя про правила безпечного поведінки під час вибуху та артобстрілу; - має уявлення про сигнали попередження населення про надзвичайні ситуації. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розрізняти сигнал «Артобстріл»; - розрізняти за допомогою вчителя звуки різних виду обстрілів; - дотримуватись правил безпечної 	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення уявлень про безпеку в надзвичайних ситуаціях воєнного походження; • формування вміння орієнтуватися у ситуації артобстрілу та повітряної тривоги; • виховання розумного ставлення до надзвичайних ситуацій, зберігаючи спокій та уникаючи паніки; • формування уявлень про небезпеку в інформаційному просторі; • розвиток мислення на основі формування умінь перевіряти правдивість інформації та діяти в умовах небезпеки; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання за допомогою вчителя; • формування правил безпечної поведінки в інфорпросторі мережі Інтернет, на загрозу артобстрілу та на повітряну тривогу; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на

<p>вдома. Дії у випадку, якщо бомбардування застало вас на відкритій місцевості (падати на землю, закривати руками очі і вуха, відкрити рот, рахувати секунди від залпу до падіння снаряда і починати бігти в укриття відразу після прильоту). Де ховатися при артобстрілі. Місця ідеального укриття. Де не можна ховатися під час бомбардування. Як вижити при бомбардуванні в квартирі або приватному будинку: найнебезпечніші місця.</p>		<p>поведінки під час вибуху та артобстрілу; - розрізняти за допомогою вчителя безпечні і небезпечні місця укриття під час артобстрілу; - виконувати усі рекомендації мінної безпеки. інформаційної безпеки, загрози ракетного удару і артобстрілу.</p>	<p>практиці.</p>
<p>Надання домедичної допомоги <i>Правила надання домедичної допомоги постраждалому, який поперхнувся їжею: що можна робити (нахилити людину вперед вниз (можна через коліно або спинку крісла) і сильно поплескати її по спині) і що не можна робити (плескати по спині і бити кулаком, коли людина випрямлена, щоб шматок їжі не опустився донизу та не перекрив дихальні шляхи).</i> <i>Перша допомога при термічних опіках.</i> Правила домедичної допомоги при термічних опіках (пошкоджень шкіри внаслідок</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: виклик швидкої допомоги, Моделювання ситуації «Твої дії після обмороження ділянок тіла (рук, носа, вух)»,</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про ознаки переохолодження організму та обмороження ділянок тіла; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя послідовність долікарської допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження; - за допомогою наочності може розповісти про правила надання допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження. Учень/учениця уміє: - дотримуватись послідовності і правил надання допомоги постраждалому від</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження здоров'я постраждалої людини; • збагачення уявлень про правила допомоги постраждалим від переохолодження та обмороження ділянок тіла; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак здорової і змерзлої людини; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних природничих та екологічних

<p>контакту із вогнем, гарячою парою, рідиною, окропом, розпеченим предметом): які бувають опіки (залежно від обсягу та глибини отриманих ушкоджень), що слід робити і що не можна робити. Послідовність дій при наданні першої допомоги постраждалим від невеликих поверхневих опіків.</p> <p><i>Перша допомога при перегріванні організму.</i> Ознаки сонячного і теплового удару, преднепритомного стану. Правила і послідовність дій при наданні домедичної допомоги постраждалим від сонячного та теплового удару, непритомності.</p>		<p>переохолодження і обмороження; - розрізнати ознаки замерзання організму та обмороження окремих ділянок тіла..</p>	<p>компетентностей;</p>
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОБРОБУТ ЛЮДИНИ»			
<p>Вступ. Добробут – ступінь задоволення певних потреб людини. Складники добробуту: особистий добробут, родинний добробут, суспільний добробут. Якість твого життя.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Коллективне обговорення «Життя у суспільстві». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця: - розуміє і може пояснити за допомогою вчителя поняття «добробут»; - розуміє значення добробуту для людини; - має елементарні уявлення про різновиди добробуту</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про поняття добробут та його складники; • розвиток мислення на основі порівняння складових добробуту – особистий, родинний, суспільний; • формування та розвиток основних соціальних компетентностей.
<p>Особистий добробут. <i>Розуміння власних потреб і навичок.</i> Добробут – ступінь задоволення певних потреб людини. Розумність у задоволенні потреб. Культура</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Коллективне обговорення</p>	<p>Учень/учениця: - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя поняття слова добробут; - має елементарні уявлення про особистий добробут та якість</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення уявлень про поняття особистий добробут; • виховання культури розумного споживання і відповідального ставлення до придбання речей; • розвиток пізнавальних процесів

<p>розумного споживання. Фінансова грамотність: доходи, витрати, бюджет. <i>Розвиток самоефективності,</i> Що сприяє добробуту і покращує якість життя? Розумний вибір. Розумність у виборі товарів для задоволення певних власних потреб—(дійсно потрібно чи «у всіх є», якісна чи ні, довговічність чи швидко зіпсується, безпечні чи ні та ін.). Кишенькові гроші. Що погіршує якість життя? Нерозумний вибір. Шкідливі звички. Негативний вплив на стан здоров'я людини паління, <i>Розвиток самосвідомості</i> Планування власного бюджету. <i>Розвиток наполегливості</i> у додержанні здорового способу життя та здійсненні розумного вибору товарів.</p>	<p>за допомогою запитань вчителя: «Ознаки, на які слід звертати увагу при покупці тієї чи іншої речі».. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Моделювання ситуацій: «Вибір товарів за власні гроші», «Витрати кишенькових грошей: розумні і шкідливі покупки». «Планування власного бюджету»; «Витрати власних коштів». Набуття досвіду в процесі порівняння шкідливих та корисних звичок людей.</p>	<p>життя; - має необхідні поняття про власний бюджет; - визначає за допомогою вчителя ознаки для вдалої покупки речей; - розуміє і може пояснити за допомогою вчителя значення власного здоров'я та добробуту для подальшого дорослого життя; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя вплив на здоров'я людини токсичних речовин і неприпустимість їх вживання; - може пояснити поняття «кишенькові гроші», «власні гроші»; - визначає і може сформулювати свої потреби та бажання; - має елементарні поняття про планування власного бюджету. Учень/учениця уміє: - за допомогою дорослого складати власний бюджет і розумно розпоряджатися власними коштами; - бережно ставитись до особистого майна; - дотримуватися правил здорового образу життя; - пояснювати наслідки недотримання здорового способу життя на основі інформації, що</p>	<p>шляхом формування потреби у виборі потрібної та якісної речі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування наочно-образного мислення на основі порівняння речей за їх якісними ознаками; • формування вміння орієнтуватись у ситуації вибору для покупки між речами різної якості; • стимулювання активності в спілкуванні; • формування вміння оцінювати свої потреби та можливості; • формування вміння аналізувати свої витрати; • подальше формування потреби контролювати та оцінювати власні мотиви та дії; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток знань дітей щодо шкідливих впливів на здоров'я; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних, природничих та екологічних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті.
--	--	--	--

<p>Родинний добробут. Сім'я та її потреби. Добробут сім'ї. Створення родинного добробуту. <i>Запасання їжі:</i> що запасують (фрукти – сухофрукти, варення, мармелад, джем, компоти; овочі – солені огірки і помідори тощо); як запасують їжу (сушка, консервація, соління, замороження). Помічники-прилади для заготівлі продуктів (сушарня, мультиварка чи хлібопічка для варки варення тощо). Правила збереження їстівних запасів: підписати і написати рік; зберігати в сухому, прохолодному місці; час від часу перевіряти чи не зіпсувались вони (поїла моль, зацвіли, згнили, злетіла кришка тощо). <i>Вибір продуктів харчування в магазині.</i> Правила покупки їжі: де купувати (в найближчому магазині, на базарі чи Інтернет-магазині), що саме (скласти список потрібних покупок), на що звертати увагу (склад, строки зберігання і цілісність упаковки).</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Колективні обговорення: способів запасання їжі для сім'ї та її зберігання; правил безпеки купівлі їжі у магазинах та її безпечного зберігання; родинних традицій; можливих способів створення затишку своїми руками. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практичне завдання: за допомогою вчителя провести дослідження з розпізнавання ознак зіпсованих продуктів. Міні -практикум «Безпечна покупка продуктів: на що звертати увагу». Творчий проект з перероблених матеріалів: «Створення вази для квітів з пляшки». Моделювання ситуацій:</p>	<p>міститься в різних текстах.</p> <p>Учень/учениця: - має елементарні уявлення про сімейний добробут та безпечні умови життя; - має елементарні поняття про сімейний бюджет; - ознайомлений з поняття «культура розумного споживання»; - ознайомлений зі способами економії сімейного бюджету (самостійне створення запасів їжі, економні покупки та безпечне зберігання продуктів); - має уявлення і може розказати за допомогою вчителя про правила економної і безпечної покупки продуктів харчування, безпечного їх зберігання; - має уявлення про сучасні економічні допоміжні прилади для приготування їжі; - знає про бережливе ставлення до своїх та чужих речей; - розуміє, як за допомогою дорослого створювати речі своїми руками для добробуту сім'ї; - за допомогою дорослого аналізує зв'язок між своїми потребами та бюджетом сім'ї. Учень/учениця уміє: - за допомогою дорослого</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про родинний добробут; • виховання культури розумного споживання і відповідального ставлення до придбання речей; • формування наочно-образного мислення на основі порівняння ознак зіпсованих і придатних для вживання продуктів; • розвиток процесів пам'яті на основі засвоєння знань про правила безпеки у покупці і зберігання продуктів їжі; • виховання відповідальності та культури поведінки; • виховання потреби у шануванні і збереженні родинних традицій; • формування потреби контролювати та оцінювати власні дії; • збагачення словника новими поняттями; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та природних компетентностей; • формування вміння робити в команді; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті.
--	---	---	--

<p>Правила збереження купленої їжі: Що, де і скільки зберігати: їжа тривалого зберігання (крупя, мука, цукор, консерви тощо) і короткочасного зберігання (молочні, м'ясні, рибні продукти, яйця), місця зберігання (холодильник, шафки на кухні / вомора).</p> <p>Злагода у родині. Взаєморозуміння, взаємоповага та взаємопідтримка в родині: родинні традиції теплої спілкування, збираючись за одним столом – спільне чаювання, родинне свято (сервірування стола, спільне проведення часу – про що говорити, пісні, настільні ігри тощо). (тепло родини, тепло спілкування)</p> <p>Створення затишку власноруч (рукоділья): створення речей для столу, в тому числі з перероблених матеріалів (наприклад, замість клейонки – серветки, вазочки та ін. за допомогою в'язання (спицями, крючком), вишивки тощо).</p>	<p>«Сімейний бюджет. Економні / розумні покупки»; «Чаювання родинно за одним столом» .</p>	<p>розрізняти потрібні витрати і зайві; - за допомогою дорослого розрізняти зіпсовані продукти харчування; - дотримуватись правил безпечної покупки і безпечної зберігання продуктів; - виконувати свої невеликі постійні обов'язки у сім'ї. - проявляти зацікавленість деякими видами рукоділья.</p>	
<p>Суспільний добробут. <i>Життя у суспільстві.</i> З чого складається суспільний добробут: якість життя, рівень</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри.</p>	<p>Учень/учениця: - має елементарні уявлення про суспільний добробут; - визначає за допомогою вчителя</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування поняття про суспільний добробут та його складові; • формування поняття про рівень

<p>життя, спосіб життя людей. Забезпеченість населення необхідними матеріальними благами. Рівень життя людей: доходи населення, соціальне забезпечення, охорона здоров'я, освіта, демографічна ситуація. Турбота один про одного. <i>Турбота держави про добробут людей.</i> Охорона здоров'я, Соціальне забезпечення. Соціальний захист. Види соціальної допомоги (надання матеріальної допомоги, пілг, реабілітаційних заходів та забезпечення технічними засобами реабілітації, допомога із санаторно-курортним лікуванням тощо). Соціальний захист дітей з особливими потребами. Їх освіта. <i>Особистий внесок у життя громади.</i> Допомога іншим, добросусідство. Благодійність. Благодійні організації у своїй місцевості. Волонтерство. Чи може підліток бути волонтером. Волонтерський рух .</p>	<p>Обговорення. Коллективне обговорення проблеми рівня життя людей в суспільстві; власних можливостей щодо посилюючої участі у допомозі тим, хто її потребує (старим і немічним та іншим). Онлайн-перегляд «Волонтерство серед підлітків». Усні відповіді на запитання. Моделювання ситуацій: «Волонтерство у місцевій громаді», «Благодійність у місцевій громаді».</p>	<p>складові суспільного добробуту (рівень життя людей, умови життя людей); - має уявлення про правила співжиття у громаді і значення взаємодопомоги один одному; - може пояснити за допомогою вчителя поняття «соціальне забезпечення», «демографічна ситуація»; - ознайомлений з видами соціальної допомоги людям від держави; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя поняття слова «волонтерство», «благодійність»; - має уявлення про місцеві волонтерські і благодійні організації, де може отримати допомогу. Учень/учениця уміє: - звернутися по допомогу в разі потреби; - надати у допомогу іншим людям у разі потреби; - займатися волонтерством на початковому рівні; - займатися благодійністю на початковому рівні (поділитись іграшками, одягом та іншими речами з тими, хто їх потребує – вимушеними переселенцями, малозабезпеченими людьми).</p>	<p>життя людей; • заохочення до участі у житті громади; • розширення уявлень про поняття волонтерство; • формування поняття благодійність; • подальше потреби контролювати та об'єктивно оцінювати власні можливості та дії; • подальше формування потреби цінувати людське життя та допомагати один одному; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в інтересах громади; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання з допомогою вчителя; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вміння робити в команді.</p>
--	--	--	--

